

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2019-2020

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jana Hozová

Transformace sociální služby s osobami s mentálním postižením Marianum

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Josef Novotný, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIE

2019-2020

BACHELOR THESIS

Jana Hozová

Transformation of social service with persons with mental disabilities called Marianum

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Josef Novotný, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nich jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Opavě dne .....

Jana Hozová

Poděkování

Dovoluji si tímto poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce panu PhDr. Josefu Novotnému CSc. za vedení mé práce za užitečné rady a profesionální přístup.

Dále děkuji vedení organizace za umožnění realizace výzkumu a respondentům za jejich čas. Také děkuji své rodině za podporu.

Anotace

Bakalářská práce s názvem Transformace sociální služby s osobami s mentálním postižením Marianum se zabývá touto sociální službou, která má mnohaletou historii svého působení a jako jedna z prvních sociálních služeb v Moravskoslezském kraji prošla procesem transformace.

V praktické části je mou snahou poukázat jak tento proces transformace vnímali klienti této služby, pracovníci v přímé péči, sociální pracovník a jaká byla úspěšnost tohoto procesu. Používanými metodami jsou analýza dokumentů, pozorování, položené rozhovory.

Klíčová slova

Řádová sestra, mentální postižení, transformace.

Abstract

The bachelor thesis called Transformation of social service with persons with mental disabilities called Marianum deals with this social service, which has the long history of its activity and as one of the first social services in the Moravian-Silesian Region has undergone a transformation process.

In the practical part, my effort is to show how this process of transformation was perceived by clients of this service, by workers in social services, by social workers and how successful this process was. The methods used are document analysis, observing and semi-structured interviews.

Keywords

Nun, mental disability, transformation

Obsah

Úvod	9
1Zrod marianu z historického pohledu	11
1.1Historické počátky Mariánského ústavu v Opavě	12
1.2Zrod budovy na Rooseveltově ulici	14
2Počátek poskytování služby potřebným v Marianu	15
2.1Období 2. Světové války	16
2.2Život po válce	18
2.3Období mezi léty 1950 – 1978	19
3Řádové sestry	23
3.1Vstup do řádu	23
3.2Vysvětlení pojmu řádová sestra	23
4Mentální postižení	26
4.1Dělení mentálního postižení	27
5Marianum po roce 1989	30
5.1Období po roce 1991	30
5.2Období po roce 2003	31
5.3Období transformace	33
5.4Jednotlivé etapy transformace	34
5.5Transformace z pohledu klientů	35
5.6Změny v povinnostech klientů v rámci transformace	35
5.7Pohled pracovníka v přímé péči	37
6Změna přístupu ke klientům, přístup zaměřený na člověka	39
6.1Co tedy znamená být ve své práci zaměřený na osobu?	39
6.2Pravidla v přístupu ke klientům s mentálním postižením	40
6.3Zvyšování odbornosti pro zkvalitnění poskytované služby	42
6.3.1Podpora, pomoc, péče	42
6.4Zákonné vymezení poskytovaných služeb	44
7Empirická část interview	46
7.1Cíl výzkumu	46
7.2Metody výzkumu	46
7.2.1Rozhovor - interview	47
7.2.2Vlastní sběr dat	47
7.2.3Pozorování při vlastní práci	47

7.3Rozhovory	48
7.4Vlastní sběr dat	61
Závěr	67
Seznam použitých zdrojů	69
SEZNAM ZKRATEK	71
Příloha A	72

ÚVOD

Důvodem výběru pro bakalářskou práci byla snaha podívat se na vývoj sociální služby Marianum v historickém pohledu, ale také z pohledu transformace sociálních služeb dle transformačního plánu Moravskoslezského kraje. Tato služba byla už od svého zrodu směřována jako sociální služba. Převážně poskytovala sociální služby osobám s mentálním a vícenásobným postižením, v průběhu historie nejen s těmito osobami. Důvod zaměření na toto zařízení je záležitost také osobní, jelikož jsem do této služby nastoupila do pracovně právního vztahu již v roce 2003 a prožila jsem v něm spoustu krásných i těžkých dnů. Nejen že jsem byla součástí změn v rámci transformace, také jsem je měla to štěstí je částečně vytvářet s pracovním týmem a také společně se samotnými klienty. Oni sami nám nejednou ukázali směr.

V dnešních dnech už naštěstí osoby s mentálním postižením nežijí v ústavech za vysokými ploty mimo dění života za nimi. S podporou pracovníků v přímé péči jsou někdy méně, někdy více součástí běžného života v rámci osobních možností. Vývoj poskytovaných sociálních služeb byl pomalý, zprvu se jednalo o uspokojení základních lidských potřeb, pak aktivizace možností rozvíjení dovedností, získávání vědomostí. Navazovala na to snaha o snížení závislosti na službě, zapojení do společnosti, získání práce na běžném pracovním trhu. Obzvláště snížení závislosti na sociální službě se může zdát jako paradox. Proč osobu, které jsme dali tolik podpory, že je samostatnější a mohla by žít mimo celoroční pobytovou sociální službu a neměli bychom s ní už vlastně žádnou práci, posouvat dál? Nehýčkat si takového klienta v naší službě? Je to právě o pojetí cílů a principů sociální služby jako takové. Důležité je mít proto jistotu práce, že o ni nepřijdu jenom proto, že se klient odstěhuje. Vždy je možnost poskytovat podporu a pomoc osobám v tíživé sociální situaci. A právě tato jistota je rozhodující pro pracovníka. Nestagnovat, ale snažit se klienta posouvat směrem dopředu.

V průběhu transformace jsme měli jako prioritu jedinečnost klienta, jeho možnosti a přání, co by si přál. Snažili jsme se přiblížit život klientů jejich vrstevníkům, kteří sociální službu nevyužívají. Mám tím na mysli mít podobné zájmy, starosti, radosti, denní rytmus. Mezi jedny z nejdůležitějších činností řadím pedagogické působení na klienty.

V tomto ohledu daly sestry svým svěřencům pevné základní kameny, na kterých jsme pak mohli my pracovníci stavět. Jak jsem se dočetla v kronice, nevzdávaly svou snahu i s dětmi s vysokou mírou postižení. S těmito tehdy dětmi a v průběhu transformace dospělými osobami jsme pak na těchto pevných základech mohli stavět. A že se jedná o práci, jež má spoustu podob a možností, je patrné. Nalezení správného postupu při jednání s klientem, jemuž bude vyhovovat. Nic nejde dělat přes kopírovací papír, každý člověk má své specifické potřeby a ty je nejdůležitější najít. V době, kdy jsem do Marianu nastupovala, a někdo by mi řekl, že pana či paní X,Y budu potkávat samotné ve městě, v kině a budou žít partnerským životem, bych tomu nevěřila. A dnes je to právě tak. Nevydařil se tak obrovský posun všem ani většině, ale některým ano. Je to i bezvadný pocit, že i my pracovníci jsme tomu napomohli, přestože největší kus práce dokázali klienti.

Zařízení Marianum spravovala Kongregace Dcer Božské lásky, okresní výbor, Moravskoslezský kraj. Zrod se datuje do roku 1868 a sloučení z rozhodnutí zřizovatele se sociální službou Sírius proběhlo v roce 2017. Všechny služby zůstaly jako doposud, změnil se název organizace a vedení organizace.

Mou snahou v bakalářské práci je ukázat na vývoj služby a změny, které vedly ke zkvalitnění života osob s mentálním postižením.

1 ZROD MARIANU Z HISTORICKÉHO POHLEDU

Za vznikem Kongregace dcer Božské Lásky můžeme děkovat ženě s velkým srdcem, které nebyl lhostejný život chudobných žen a dívek přicházejících za prací z vesnic do města.

Byla to Františka Lechnerová, jež založila na svátek Obětování Panny Marie ve Vídni 21. listopadu 1868 Kongregaci dcer Božské Lásky. Františka si všímala lidí kolem sebe a jejímu pohledu nešlo množství žen, které přicházely do města za prací, které bylo pramálo, a zájemců o ni bylo převelice. Ženy propadaly ze zoufalství mravní zkáze. Právě pro tyto ženy založila Kongregaci a začala usilovně stavět domy, do kterých ženy přijímala. Hlavní náplní bylo naučit tyto ženy všem domácím pracím, vystupování ve společnosti, a pak byly doporučovány do rodin jako služebné.

Svou pozornost věnovala rovněž sirotkům, pomáhala starým lidem. Zakládala školy, penzionáty. Peníze na tuto dobročinnou činnost sháněla společně se Sestrami tak, že chodily na sbírky. Dobro a činnost Kongregace se brzy rozšířila po celé tehdejší monarchii. Celkem postavila za svůj život neuvěřitelných dvacet pět klášterů. Nejen za zdmi těchto klášterů zasvětila společně se Sestrami život službou potřebným. „Celý život se řídila heslem: „Všechno pro Boha, chudé a naši Kongregaci.“ Prožívala radost z každé sestry, kterou jí Bůh daroval, z každého vykonaného dobra, z každé zachráněné duše. Dne 20. listopadu 2005 se konalo v kostele Mateřince ve Vídni slavnostní zahájení procesu blahorečení Matky F. L. Slavnostní mši svaté předsedal kardinál dr. Christoph Schönborn, arcibiskup vídeňský.“ (propagační materiál, 2000)

Nyní má Kongregace již v pěti zemích misie a dvanáct provincií.

1.1 Historické počátky Mariánského ústavu v Opavě

Matka Františka Lechnerová z Vídně propustila slečnu Scholastika Vladařová, která po příchodu do Opavy započala sama v Opavě činnost v souladu s činností Kongregace dcer Božské lásky. Slečna S. Vladařová si pronajala v Opavě byt, přijala tři služebné dívky a začala sbírat peníze na zřízení Mariánského ústavu. Chtěla i tady v Opavě pokračovat v pomoci potřebným podle vzoru, který získala ve Vídni při spolupráci s Matkou Františkou Lechnerovou.

10. října 1870 přijela na pozvání otce Josefa Bendy Matka Františka Lechnerové v doprovodu sestry Aloisie Argauerové do Opavy, aby vše uvedla na pravou míru. Když však pozorovala píli a snahu, viděla v tom vůli boží, a rozhodla se poslat do Opavy z Vídně další čtyři Sestry na pomoc. Tyto ihned po příjezdu započaly svou činnost. Prvopočátky byly velmi svízelné. Málo prostředků, jeden pronajatý třípokojevý byt, který byl kapacitou pouze pro čtyři Sestry věnující se sedmi dívkám, které hledaly službu.

V zástupu stály mnohé další dívky, jež musely být odmítnuty. Hledání dalšího bytu bylo nutností. V přípravě dívek Sestry i tady v Opavě věnovaly čas také mimo jiné výuce ručním pracím. Zájem dívek se stále zvyšoval, a proto Matka Františka Lechnerová píše arcibiskupovi olomouckému dopis 13. června 1871, v němž jej žádá o peněžitou pomoc – půjčku na koupi domu v Opavě.

Založení Mariánského ústavu se datuje od října roku 1870, při návštěvě Matky Františky Lechnerové v Opavě. V období mezi příchodem Sestry S. Vladařové a koupí domu pro Mariánský ústav sestry přijaly a připravily pro službu 70 služebných dívek a umístěno v dobrých rodinách. Zájem byl stále vyšší a sestry musely dívky odmítat. První vhodný dům, bývalý klášter, vlastně Mariánský ústav se podařilo oproti záloze 1000,- zlotých získat na Rybím trhu číslo 4., 18. prosince 1871. Celková cena domu činila 29 000,- zlotých, což byla na tehdejší poměry nesmírná cena. Kupní smlouvu podepsala samotná Matka F. Lechnerová a poté rovnou odjela do Německa shánět peníze. Koupě domu se nakonec podařila, ale samotná úhrada domu a nejnnutnější úpravy vyžadující další finanční prostředky nastaly velké finanční potíže. Sestry svou neoblomnou vírou a píli vše

překonaly. Slavnostní svěcení Mariánského ústavu se konalo 4. září 1872. Za účasti dvaceti kněží, mnoha lidí z Opavy i venkova byla sloužena první mše svatá v tamní kapli.

Sestry pokračovaly ve výuce ručních prací, přijímaly službu hledající děvčata a chovanky, zřídily nedělní školu, staraly se o sirotky. Po deseti letech působení Mariánského ústavu byla arcibiskupovi podána zpráva o dosavadní činnosti sester v tomto znění.

„Od založení ústavu v říjnu 1870 bylo do dnešního dne:

- 2 146 službu hledajících dívek bezplatně zaopatřováno, vyučováno a umístěno v práci
- 236 sirotků vychovávalo a zaopatřeno zdarma, žili v ústavě a školu navštěvovali ve městě
- 186 chovank vyučováno za nepatrný poplatek ve škole ručních prací
- 240 dětí vyučováno v ručních pracích soukromě. Je zde nyní 15 sester.“

Za těmito čísly je nutno si představit nekonečnou práci sester od brzkých ranních hodin, do pozdních hodin nočních pro druhé. Odměnou byla sestrám slova chvály za činnost sester v Mariánském ústavu od císaře Františka Josefa I., jež navštívil Opavu a prohlédl si ústav i kapli 21. října 1880.

Pomoc Mariánského ústavu potřebovalo stále více lidí a ústav bylo zapotřebí rozšiřovat. Císař František Josef pomohl 16 000 zlatých a kníže Liechtenstein 6 000 zlatých. Byť se samotné Sestry sbírkami a milodary dobrodinců snažily udržet chod ústavu, peníze na rozšíření jim velmi pomohly a sestry mohly přistavět potřebné poschodí. V nových prostorech se nyní umístila dívčí obecná škola s právem veřejnosti, škola s výukou ručních prací, nedělní škola, večerní škola, mateřská škola, službu hledající dívky, sirotci, penzionát pro vyučování domácích prací. Rovněž v Mariánském ústavu sestry vyučovaly náboženským věcem, pořádaly pro chovanky, dívky škol i ostatní dívky exercie. Ať se sestry snažily sebevíce, žily velmi skromně, trvalo dlouho, než splatily dluhy spojené s koupí domu, rozšířením i provozem. Veškeré dluhy se podařilo splatit v roce 1905. Pro sestry to byl nový začátek ke snaze začít vyřizovat veškeré náležitosti ke stavbě nového domu.

1.2 Zrod budovy na Rooseveltově ulici

Na tento dům byl položen slavnostně základní kámen 25. září 1907 na rozsáhlých loukách nad Opavou. Projektoval jej Adalbert Bartel a stavbu realizovala firma Aloise Geldnera. Stavba byla projektována jako dvoukřídlová, kde uprostřed byl umístěn klášterní kostel ve stylu pseudorománské basiliky. I když stavba byla velmi rozsáhlá, byla zhotovena za pouhý rok a půl. Mimo dělníků přiložily ruku k dílu i samotné Sestry. Dokončený dům zahájil svou činnost 1. dubna 1909, ale vysvěcen byl v tichosti o dva dny později, protože slavnostní vysvěcení se mělo konat v konsekraci kostela, jež bylo součástí budovy. Jen vybílený kostel byl olomouckým světicím biskupem dr. Wiesnerem vysvěcen 5. června 1910. Kostel je zasvěcen Božskému Srdci Páně. Jeho úchvatná výmalba probíhala v letech 1923 – 1930 v berounském stylu benediktýnským mnichem, bratrem Antonínem Vrbíkem z Emauz v Praze. Tyto kostely jsou v celé Evropě pouze dva, má nesmírné kouzlo a přináší člověku zvláštní vnitřní klid, při návštěvě tohoto kostela i potěchu pro oko.

2 POČÁTEK POSKYTOVÁNÍ SLUŽBY POTŘEBNÝM V MARIANU

Nová, prostorově výrazná budova skýtala nové možnosti k poskytování pomoci většímu počtu potřebných. Bohužel její výstavba stála nemalé peníze a provoz potřeboval také značnou sumu a subvence ze strany státu byla nepatrná. Sestry vynakládaly čím dál tím více úsilí pro získání finančních prostředků.

Sestry rozšířily svou činnost o školu hospodyňskou pro veřejnost, nedělní škola otevřela své dveře i pro dívky pracující v továrně, vznikl domov pro přestárlé. Je s obdivem jak Sestry dokázaly svou činnost stále rozšiřovat, naspořit peníze na dokoupení vedlejších domů a opětovné rozšíření poskytování služby potřebným. Jak je uváděno v kronice často, s pomocí Boží se práce dařila.

Po vypuknutí 1. světové války se ve spolupráci s Červeným křížem ústavní pomoc změnila. Ústav byl přeměněn na vojenskou nemocnici, starost o sirotky zůstala a také několik žen žilo v domově. Sestry se přeškolily pro poskytování pomoci raněným. V roce 1918 byla vojenská nemocnice zrušena, přicházely různé návrhy na zabavení budovy a přeměny v obytný dům a jiné plány. Sestry hledaly cestu jak Marianum zachránit pro původní účel. Pomohla tomu přeplněná psychiatrická léčebna v Opavě, kde byly duševně nemocné děti dávány do domácího prostředí nebo do naprosto nevhodného prostředí mezi duševně nemocné dospělé. Když přišla nabídka umístění dětí do ústavu Marianum, rozhodl tehdejší ředitel Zemského ústavu pro choromyslné MUDr. Beck nabídku Sester přijmout. Postupně nejtěžší případy onemocnění dětí zůstávaly v psychiatrické nemocnici pro slabomyslné a děti, u kterých byla naděje k částečnému uzdravení, se stěhovaly do Mariánského ústavu. K tomuto účelu bylo v Marianu zřízeno výnosem Zemské školní rady dne 9. září 1921 právo veřejnosti. Toto bylo období, kdy v ústavu Marianu se začala poskytovat služba pro mentálně postižené osoby. Což vedlo k započetí činnosti dvoutřídní pomocné školy s přípravkou. Na přechodnou dobu byla v Marianu také Státní zemědělská škola. Sestry poskytovaly zcela zdarma také před začátkem 2. světové války celodenní stravu v počtu 25 709 jídel.

Sestry ve snaze získat finanční prostředky začaly mimo sbírek a výše uvedené činnosti také soukromě vyučovat hudbě a cizím řečem, psaly dopisy s prosbami o finanční dary.

2.1 Období 2. Světové války

Světová válka sebou nesla zkoušky jedny z nejtěžších. Původní činnost sester byla z větší části zrušena. Jednalo se o péči o službu hledající dívky, mateřskou školu, hospodyňskou školu, počet chovanců se zmenšil. Nacistická vláda chtěla mít veškerou sílu a rozhodování ve svých rukou. Na celém zabraném území rušila dětské domovy, církevní školy, ale o mentálně postižené děti neměla zájem. A právě k tomu to účelu začala využívat Mariánský ústav a tyto děti z celého území přivážela právě tady. Počet dětí stále narůstal. Přesto že nacistická strana vybírala na každé dítě 1,5 marky denně, Sestrám žádné peníze nedávala a tyto stály opět a stále před otázkou, jak zajistit obživu v situaci zrušení služeb, které poskytovaly za úplatu. Marianu byl odebrán také právo veřejnosti a děti nesměly být vyučovány, měly být pouze ošetřeny a pracovat. Veškeré místnosti sloužily jako ložnice a nebylo místo na jakékoli aktivity nebo hraní si dětí.

Sestrám nikdo neřekl o záměru říše, podle něj byly děti do Mariánského ústavu nejen svázeny, ale pak mělo nastat konečné řešení. Válečné období, o kterém si můžeme v současné době číst, zhlédnout nespočet dokumentů, si jen těžko dokážeme představit. Chvilé plné strachu, jež musely Sestry se svými svěřenci prožívat. Nejprve s tím, co přinesl náhlý příchod německých vojáků, jež nebrali ohled na denní či noční hodinu a lidi v tomto ústavu žijící. Jakmile se fronta otočila a německá armáda ustupovala, blížila se frontová linie k Moravě. Četné nálety ve dne i v noci, burácení letadel, houkání sirén, hlad, nejistota. Všichni obyvatelé domova trávili dlouhé hodiny skryti před nálety v krytu. Pro autentičnost uvádím část z kroniky psané v březnu 1945.

„Opavou projíždělo úřední auto. Tlampačem bylo žádáno úplné vyklízení města. Této výzvy jsme však jako ústav s počtem přes 200 dětí, 43 Sestrami a starými lidmi uposlechnouti nemohli. Pečovali jsme i za nejkрутější válečné vřavy o naše svěřence, bychom je uchránili před záhubou. Nejtěžší zkoušky pro nás byly doby náletů za nočního času. Dopravovat přes 200 rozespálých a situaci nechápajících dětí někdy i několikrát za

1 noc do sklepů, nebylo maličností, při vši denní práci s takovým množstvím dětí v přeplněných místnostech. Sestry však vytrvaly ještě v těžších chvílích, kdy se Opava vyklidila před válečnou vřavou.

Prchající občané, když se dozvěděli, že zde zůstaneme, donášeli nám své drobné hospodářské zvířectvo jako: slepice, králíky, kozy, několik klecí s kanárky. Těmto byla vyhrazena zvláštní místnost, dodnes zvaná „ptačí“. Zde je hodno podotknout, že po každém náletu jich bylo nalezeno několik mrtvých. Jen málo jich přečkalo s námi válečné hrůzy. Jedna asi osmiletá dívka dokonce přišla s prosbou o přijetí „svého malého kocoura“. Přeshlapovala při tom nesměle a zdůrazňovala: „Mám ho v košíku a je čistotný!“ Kdo by ji mohl oslyšet?“ (kronika Marianu 1. 1. 1945-31. 12. 1959)

Opava byla vylidněna a neustále bombardována. Obyvatelé Marianu žili v liduprázdném městě bez chleba, vody, světla. Žár, který byl vidět venku, patřil hořícím domům, kdy hořely celé ulice a jež nikdo nehasil. Sestry si uvědomovaly, že jsou naprosto samy, bez možnosti se kamkoli obrátit o pomoc a nést tu obrovskou zodpovědnost za životy svých bezmocných svěřenců. Jako zázrakem, kdy i nemalá část ústavu v průběhu války byla poničena krátery po bombardování, za celou dobu zemřel jeden chlapec vlivem zdravotních problémů.

Poslední dny války prožili obyvatelé Marianu ve sklepení, bez základních potřeb. Sestry byly neustále připraveny pomáhat. Nedostatek spánku, fyzické vyčerpání, hlad, na nohou sestry držela jen neochvějná víra v Boží pomoc. Ve sklepení probíhaly i provizorní bohoslužby. 23. dubna 1945 byla Opava osvobozena Rudou armádou a do Marianu vstoupili ruští vojáci. Neskrývali úžas, když při hledání německých vojáků našli ve sklepení 230 dětí a 42 řeholnic. Hladovění ustalo jen díky pomoci ruského velitele, který zajistil pro obyvatele ústavu vodu, potraviny. Ale sestry si jej musely samotné v prádelním koši donést. Po ulicích se nemohlo chodit, proto sestry dostaly jako doprovod jednoho ruského vojáka. Neustále do ústavu chodili vojáci, hledající německé vojáky. Budili děti, které plakaly, bály se. Aby stateční z ústavu nebyli vojáky neustále obtěžováni, na prosby sestry, napsal major ruské armády na vrata nápis: Zde se nachází dětský domov, vstup zakázán 23. 4. 1945 vojenský komandant major – podpis nečitelný. Později jak uvádí kronika, dostaly Sestry od neznámého dědečka pecen chleba a hrnek

mléka. Jistě, bylo to málo a nemohlo vyjít na každého, ale ty nejmenší děti sáhly po hrníčku mléka ty, na které vyšel kousek chleba, ho z vděčnosti políbili.

2.2 Život po válce

Život po válce v ústavu začal pomalu měnit svou podobu. Začalo se s postupnými opravami a uzpůsobením podmínek pro život dětí, přestárých chovanců a sester. Do Mariana přinášely neustále další sirotky, dokonce i nemluvňata. Útočiště hledali i lidé zbídačení válkou, žebráci. I v této poválečné době měly Sestry co dělat, aby uchránily ústav Marianum pro původní záměr, jímž bylo sociální zaměření. Začala se postupně přicházet děvčata s požadavky o přijetí do výuky domácích a ručních prací, což vedlo k rozjezdu penzionátu. Peníze hrály opět svou hlavní roli. I když se sestry snažily využít každý kousek zahrady pro pěstování zeleniny a ovoce, nestačilo to a dluhy byly nemalé.

Sestry zažádaly o vrácení práva veřejnosti pro jejich pomocnou školu a přeměnu vyučovacího jazyka na český. Povedlo se. Sestry si uvědomovaly, jak je důležité začít s výukou dětí co nejdříve. Počátky byly velmi náročné, nebyly knihy, pomůcky pro výuku, ve třídách byly německé i české děti zároveň. Při pročitání kroniky jedna z pasáží popisovala, jak smutný byl příchod poprvé do třídy a pohled na děti v lavicích. Přímo popisuje jejich polovyhaslé pohledy, kdy se posadila, začala slzet a děti se k ní přidaly. V hodině německé děti odmítaly mluvit česky. Žádný z nápadů nevyšel, bezradná požádala o pomoc. Její spolupracovnice to zkusila nejprve stejně jako děti, seděla a mlčela, nic se nedělo. Napadlo ji tedy vzít do ruky křidu a začala psát na tabuli. Dětem netrvalo dlouho, začaly psát a postupně i mluvit (kronika Marianu).

Udála se spousta změn v Marianu, v rámci Benešových dekretů byly odsunuty nejen německé děti, ale také Sestry, a jediný muž (správce, vrátný) ústavu. O některé děti se hlásili rodiče, sirotci a mentálně postižené děti zůstávaly. Docházelo k vnějšímu i vnitřnímu zvelebení ústavu, sestry se snažily všemi dostupnými prostředky dětem pomoci vycházkami, výlety, uspořádáním divadelních her, zpěvem, pedagogickou

výukou, celkovou působností zajistit ustálené a klidné prostředí, přestože hospodaření vycházelo každoročně se schodkem.

Sestry pro chovance (což byl oficiální název pro děti) šily masky, vyráběly kulisy, divadelní hry tvořily samy pro potřeby chovanců. Psaly na možná i nemožná místa o kvitance i peníze, které jim náležely za odvedenou práci a jež nedostávaly. Přesto poskytovaly stravu, ošacení všem, kdo to potřeboval. Z Kroniky uvádím-

Přepis roční uzávěrky za rok 1947

Vydání za dětský ošetřovný ústav

1 572 131,- - příjem 1 351 981,- schodek 220 150,- Kč

Vydání za penzion

681 708,- - příjem 608 303,- schodek 73 405,- Kč

Když si uvědomíme, že Sester starajících se nejen o chovance, obyvatele penzionu, ale také o budovu, zahradu, kostel, sháněly peníze, vyučovaly, bylo jich maximálně kolem čtyřiceti, je k neuvěření jak to zvládaly.

2.3 Období mezi léty 1950 – 1978

V následujících letech to bylo s ústavem nejisté, veškerá píle Sester byla zaměřena na zachování účelu, pro který byl založen - zajištění nejen základních potřeb chovanců, ale také pedagogické činnosti, rozvoj péče o sebe sama i pro život.

První zestátnění přišlo v letech 1950, kdy se zestátnila pomocná škola, rozšířila se o dvě třídy a s nimi přišly dvě civilní učitelky do ústavu. Poté byla zestátněna mateřská škola, další civilní učitelka nastoupila. V roce 1951 byla zestátněna veškerá činnost, která v Marianu probíhala, a z řadových sester se staly státní zaměstnankyně. V této době byly v Marianu již pouze děti s postižením a staré ženy a muži v domově. Celkem 169 dětí, 70 starších osob v domově a péči poskytovalo 56 Sester a několik civilních zaměstnanců.

Přišel rok 1956 a sním další stěhování. Žáci byli se svými učiteli přestěhováni do Velkých Heraltic a Dubové. Po třech letech byly schopnější děti také přestěhovány do zvláštních dětských domovů v ostravském okrese a v Marianu zůstaly jen děti zbavené školní docházky a s těžším mentálním postižením. A každé další dítě přijaté do Marianu mělo podobné postižení. I domov důchodců procházel změnami, nejen stěhování do jiných prostorů, ale také do jiných zařízení. V roce 1966 pracovalo v Marianu 70 Sester. Tento počet se vlivem odchodu do důchodu neustále zmenšoval. Vlivem státní moci, byly sestry bez vysvětlení okamžitě stěhovány do Jiřetína pod Jedlovou, kde byl charitní domov.

Okresní národní výbor sloučil v roce 1975 všechny ústavy sociálních služeb. Zanikla tak právní subjektivita a samostatnost a vytrácí se název Marianum. Sestry musely za bydlení v budově platit za bydlení a roku 1978 jim úředně oznámili, že vlastníkem budovy je československý stát. V těchto dnech v Marianu žilo 295 dětí s postižením, 59 Sester a skoro stejný počet civilních zaměstnanců. Z moci úřední to nebylo všechno. Sestry nesměly nikterak nábožensky působit na děti, dostaly zákaz přijímat nové členky do Kongregace. A nejednou stály takřka na prahu vystěhování z budovy. V průběhu let přicházela z vyšších míst různá rozhodnutí týkající se činnosti ústavu, stěhování dětí. Vždy se ústav potýkal financováním a zvelebováním budovy pro potřeby osob, které tam žili. Při pročítání kroniky jsem několikrát narazila na část věnovanou plánování, shánění peněz, povolení i zhotovení ústředního topení. Co dnes bereme jako samozřejmost, bylo v kronice na konci roku 1959 popsáno i vysvětlena radost, že i přes veškerá úskalí se věc zdařila. Marianum, jako budova je velmi rozsáhlá se spoustou místností, chodeb, využívaných sklepních prostor a s více než sty kamny. V topné sezoně to znamenalo, nanosit dříví, uhlí, vynést popel, pravidelně přikládat ve dne i v noci. Při počtu řádových sester, jejich práci přes den i v noci je potřeba se poklonit. Poklonit se snaze v péči, zdolávání překážek, ale hlavně v pedagogických snahách i u dětí s velkou mírou postižení, nevzdat se.

Sestry každoročně plánovaly a uskutečnily s dětmi v Marianu divadlo. Zapojily do vystoupení takřka všechny děti. Role přidělovaly dle přání dětí, jež si to uměly říci, ale i těm, které to nedovedly. Vždy podle jejich možností a schopností každému dítěti ušily nebo vybraly z kostymérny kostým. V kronice jsem se dočetla, že na jedno plánované vystoupení to bylo sedmdesát kostýmů. Fotografie dokazují, že to nebyly jen tak nějaké kostýmy, ale například kroje. Sestry byly vděčné za každou pomoc. Věděly, že pokud byť

jen jedno dítě bude nezapojené, bude z toho nešťastné a to nechtěly dopustit. Na každé toto odpoledne přišlo tolik návštěvníků z veřejnosti, že sestry musely rozdělit vystoupení do několika dnů. Zvlášť pozvat rodiče, veřejnost, jiné ústavy.

Z pedagogických činností bych ráda z kroniky Mariana uvedla tuto část. „ Děti byly rozděleny do 8 tříd-pracovních skupin. S. Kamila Budínová má skupinu nejmladších, většinou z předškolního oddělení. S. Marta Krejčí přebírá od s. Kamily starší a schopnější. Další oddělení má S. Ondrušková. S. Antonie Bajerová a s. Benedikta Pechová mají skupiny po 20 dětech, které nejsou schopny něčemu se naučit – ani čtení, psaní – ale cvičí se v sebeobsluze a nejjednodušším pracovním úkonům. S. Zdislava Komárková má skupinu dětí, které jsou schopny rozlišovat tvar a proto jejím úkolem je probrat samohlásky a několik souhlásek a z těchto spojovat slabiky. Ruku má vycvičit tak, aby napsaly aspoň několik základních prvků písmen. Kdo toto minimum zvládne, přejde příštím rokem do skupiny s. Terezie Lněničkové. Ta má za úkol probrati všechny slabiky – nacvičit snadným slovům. Nacvičí také všechna písmena malé abecedy a psaní jednoduchých slov. Děti takto připravené přejdou do třídy s. Josefy Havelkové, kde se nacvičuje čtení s pochopením obsahu, přepsání tištěného textu. Hlavní důraz ve všech skupinách se klade na výchovu pracovní a sebeobsluhu. Děti chodí „do školy“ velice rády a největším trestem by pro ně bylo, kdyby byly vyloučeny. V každé pracovní skupině jsou výsledky jen nepatrné a získávají se pernou prací hlavně vychovatelek, a proto tím více těžší (Kronika Marianu).

Setry věděly, že mimo pedagogickou činnost jsou důležité i ostatní dovednosti a praktické zkušenosti pro život a proto se snažily různými metodami činnosti rozvíjet. Jak už je výše uvedeno prací na zahradě, úklidem v domácnosti, vyšíváním, ale také postavily a vybavily domek pro stolařskou zručnost. Po celou dobu trvání chodily do ústavu kontrolní orgány zastoupeny v různých počtech úředníků. Když byl záměr ústav uzavřít, přišla skupina kontrolorů početnější. Vždy dle zápisů v kronice, kde jsou uvedena i jména kontrolní komise, byla uvedena pochvalná slova za činnost sester. V květnu 1978 ústav obdržel a byla slavnostně předána „Rudá plaketa“ nejlepšímu dětskému ústavu v Severomoravském kraji. Paradoxně byť s dětmi pracovaly převážně řádové sestry, mimo jediné, která měla zahrát na uvítanou, tam nebyly pozvány. Všechny paní vedoucí obsadila do služeb. Čtyři pracovnice byly za práci s dětmi odměněny a ironií je, že to byly dvě pracovnice z ekonomického úseku a dvě provozní, které s dětmi vůbec nepracovaly.

Místo vystoupení dětí z ústavu byla pozvána mateřská školka. Nevím, jestli to bylo dobrou nebo záští paní vedoucí, ale vzbuzuje to smutek a dnes bychom použili termín, je to „demotivující.“

3 ŘÁDOVÉ SESTRY

Řádové sestry jsou co do pojmu i vlastní činnosti spjaty s církví. A jejich činnost měla od samotného prvopočátku společný cíl, kterým byla pomoc bližnímu. Dnes bychom ho popsaly jako sociální zaměření. Lidé v nouzi se obraceli právě k církvi. Žádali útěchu, pomoc, naději, víru. Toto jim církev poskytovala a v předních liniích stály právě řádové sestry.

3.1 Vstup do řádu

Do roku 1950 vstupovaly do řádu ženy dle svého rozhodnutí veřejně. Po roce 1950, kdy komunistický režim zakázal přijímat nové členy řádů. Téměř všechna společenství řeholnic rozpustil, sestrám zakázal působit ve školách, nemocnicích. Převážná část sester byla odvezena do integračního tábora v odlehlé vesnici Bílá Voda na česko – polské hranici. Tam se nachází i hřbitov se stovkami hrobů řádových sester, které tam v nedobrovolném odloučení zemřely. Přesto i přes zákaz vstupovat do řádu se našly odvážné ženy, které do řádu vstupovaly tajně. Odhalení porušení zákazu neslo sebou postih pro celou rodinu. Po roce 1990 začaly řády znovu přijímat do svých řad. Je jasné, že propast, kterou zákaz přinesl, je znatelná i dnes. Čtyřicet let nepřijímání nových členek má za vinu, že řádových sester je málo, ty co vstoupily do řádu dříve, jsou starší, nemocné a nemá jim kdo posloužit. Aktivní sestry vykonávající náplň řádu mají práci ztíženou.

3.2 Vysvětlení pojmu řádová sestra

Řádová sestra je pojem, který se používá v římskokatolické církvi. Jedná se o ženu, dívku, jež se sama, nebo v dřívějších dobách vlivem rodiny rozhodla zasvětit svůj život Bohu. Toto se však nestane ze dne na den. Předchází tomu přípravné období nazvané postulát. Je to doba vzájemného poznávání a zkoušení. V tomto čase studuje Písmo svaté a katolickou nauku. Cvičí se v umění rozjímání. Po oboustranném kladném rozhodnutí je postulanka přijata do noviciátu. V noviciát je obdobím, kdy si žena může své rozhodnutí stát se řádovou sestrou - jeptiškou rozmyslet. V tomto období postupně skládá řeholní sliby poslušnosti, stability, čistoty, chudoby, dodržovat řeholi, pravidla svého řádu, zřiká se světských statků ve prospěch druhých. Stává se cudnou, chudou ženou. Stále si své rozhodnutí může rozmyslet bez jakýchkoliv postihů.

Ženě, která ještě nesložila řádové sliby pro plnoprávné členství v řádu a připravuje se, se říká novicka. Toto období je vskutku dlouhé, novictví trvá dva roky a pak ještě šest let než se složí všechny řádem dané sliby. Pokud v průběhu Novicka studuje, může vše trvat i déle. Její život se postupně mění a to počínaje ošacením. Oděv řádových sester je velice skromný a zahaluje celou postavu. Jedná se o černé, dlouhé šaty, které mají bílé lemování kolem krku a černý závoj také s bílým lemováním kolem hlavy a pracovní roucho v bleděmodré barvě. Pokud je žena novicka nosí závoj v barvě bílé. Závoj si nesundávají na veřejnosti nikdy, své kadeře před nikým neukazují. Toto řeholní roucho typické pro daný řád či kongregaci nosí na znamení zasvěcení. Tomuto ošacení se dříve říkalo hábit, název pochází z latiny „habitus“, dnes se nazývá řeholní oděv.

Po složení všech slibů přichází slavnostní obřad Obláčka, při němž přistupuje žena před oltář oděna do svatebních šatů, složí svatební slib a zasvěcuje svůj život Bohu. Snubní prsten je symbolem sňatku s Bohem. Přebírá řeholní roucho a dozví se, jaké jméno jí matka představená vybrala.

Žije v klášteře, v klauzuře, který jí poskytne vše, co pro život potřebuje. Klauzura je část kláštera, kam mají přístup pouze řeholnice. Většinou jsou to pokoje a společná místnost. Nový domov, jídlo, ošacení, dostane nové jméno, kterým se přeruší poslední pouto s minulým životem. Žijí v jedné komunitě a jejich život je velice prostý. Svou činnost

podrobují potřebám kláštera, zajištění chodu, jídla, zahradničení, ošacení, kostelu, modlitbám a hlavně pomoci bližnímu svému. Peníze na živobytí si vydělávají tím, že vyráběly roucha, svíčky, drobné náboženské předměty, prodávaly zpracované vlastní výpěstky jako například džemy, pekly pečivo. Na našem území žijí řádové sestry odděleně od mužů. Toto je jiné například v pravoslavné církvi, kde se nemají dělení na čistě ženské či mužské kláštery. Muži, kteří se rozhodnout svůj život stejně jako ony zasvětit Bohu se nazývají mniši. Ve svém postavení jsou si rovni.

Řádové sestry pracovaly v nemocnicích, sirotčincích, domovech pro přestárlé, v ústavech pro choromyslné, tělesně postižené, ale také vyučovaly děti chudobné, které neměly na studia a přály se učit, pomáhaly žebrákům, padlým ženám opět se postavit na nohy a s pomocí výuky domácím pracím získat práci a tím i prostředky na živobytí, ale také přibližovaly víru v Boha ostatním. (internet)

4 MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ

„Od počátku lidské společnosti byli mezi jejími členy jedinci, kteří se odlišovali od ostatních vzhledem, smyslovými či tělesnými vadami, duševním stavem či chorobami. Jednotlivci i celá společnost se vždycky nějakým způsobem vyrovnávat se svými takto odlišnými členy, tento vztah se však v průběhu dějin proměňoval v závislosti na vývoji společnosti.“ (Vágnerová, 2004, s. 7)

Slowík uvádí, že z historie víme, že nejvíce byly vrozené vady a poruchy často spojovány se sociálními, metafyzickými až tajemnými důvody (chování rodičů, zásah nadpřirozených sil, trest za hříchy předků, osudové znamení apod.). I když v dnešní době máme k dispozici moderní a velmi vyspělé možnosti a prostředky (například v teratologii a genetice), není vždy možné určit jasnou příčinu, protože mnoho postižení je způsobeno kombinací několika příčinných kombinací. (Slowík, 2007)

Po několik desetiletí se ústav Marianum věnuje již pouze osobám s mentálním postižením. Uvádím proto základní rozdělení různých úrovní tohoto postižení.

Mentální postižení představuje sníženou úroveň rozumových schopností, které se v psychologii označují jako inteligence.

Pro vyjádření úrovně inteligence se používá inteligenční kvocient. Inteligentní kvocient vyjadřuje vztah mezi dosaženým výkonem v úlohách odpovídajícímu vývojovému stupni a mezi chronologickým věkem. Tento kvocient zavedl W. Stern. Vzorec pro výpočet je $IQ = \frac{\text{mentální věk}}{\text{chronologický věk}} \times 100$. Světová zdravotnická organizace v Ženevě v roce 1992 zpracovala klasifikaci mentální retardace. Dle této klasifikace se mentální postižení dělí na lehkou mentální retardaci, středně těžkou mentální retardaci, těžkou mentální retardaci, hlubokou. (Švarcová 2011, s. 37)

4.1 Dělení mentálního postižení

Lehká mentální retardace, IQ 50-69 (F70)

V charakteristice této úrovně mentálního postižení se uvádí, že lehce mentálně retardovaní většinou dosáhnou schopnosti užívat řeč účelně v každodenním životě, udržovat konverzaci a verbálně komunikovat, i když v dětském věku bývá vývoj řeči opožděný.

Většina z nich také dosáhne úplné nezávislosti v osobní péči (jídlo, mytí, oblékání, hygienické návyky) a v praktických domácích dovednostech, i když vývoj schopnosti sebeobsluhy bývá proti normě mnohem pomalejší.

Hlavní potíže se u nich obvykle projevují při teoretické práci ve škole. Vzdělávací program základní školy nejsou schopni plně zvládnout. Mnozí postižení mají specifické problémy se čtením a psaním. Lehce retardovaným dětem velmi prospívá výchova a vzdělání zaměřené na rozvíjení jejich dovedností a kompenzování nedostatků. Jejich mentální věk se pohybuje přibližně na úrovni 10-11 let.

Většinu jedinců na horní hranici lehké mentální retardace lze zaměstnat prací, která vyžaduje spíše praktické než teoretické schopnosti, včetně nekvalifikované nebo málo kvalifikované manuální práce. (Švarcová 2011, s. 37)

Střední těžká mentální retardace, IQ 35-49 (F71)

U jedinců zařazených do této kategorie je výrazně opožděn rozvoj chápání a užívání řeči a i jejich konečné schopnosti v této oblasti jsou individuálně rozdílné. Podobně je také opožděna a omezena schopnost starat se sám o sebe (soběstačnost) a zručnost. Také pokroky ve škole jsou limitované, ale většina žáků se středně těžkou mentální retardací si při kvalifikovaném pedagogickém vedení osvojí základy trivia (čtení, psaní a počítání). Speciální vzdělávací programy mohou poskytnout postiženým příležitost k rozvíjení jejich potenciálu a k osvojování základních vědomostí a praktických dovedností. Jejich mentální věk se pohybuje v pásmu 4-8 let.

V dospělosti jsou středně retardovaní obvykle schopni vykonávat jednoduchou manuální práci, jestliže úkoly jsou pečlivě strukturovány a jestliže je zajištěn odborný dohled.

Mnozí lidé se středně těžkou mentální retardací uplatní své dovednosti při práci v chráněných dílnách. V dospělosti je zřídka možný úplně samostatný život. Zpravidla bývají plně mobilní a fyzicky aktivní a většina z nich prokazuje vývoj schopností k navazování kontaktu, ke komunikaci s druhými. (Švarcová 2011, s. 38)

Těžká mentální retardace, IQ 20-34 (F72)

V mnohém se podobá středně těžké mentální retardaci, pokud jde o klinický obraz, přítomnost organické etiologie a přidružené stavy. Snížená úroveň schopností zmíněná pod F71 je však v této skupině mnohem výraznější. Žáci s těžkou mentální retardací školní trivium zpravidla nezvládají, ale jsou schopni si osvojit mnoho užitečných dovedností. Většina jedinců z této kategorie (na rozdíl od předcházející kategorie) trpí značným stupněm poruchy motoriky nebo jinými přidruženými vadami, které prokazují přítomnost klinicky signifikantního poškození či vadného vývoje ústředního nervového systému. Jejich mentální věk se nachází v pásmu 18. měsíců až 3,5 roku.

I když možnosti výchovy a vzdělávání těchto osob jsou značně omezené, zkušenosti ukazují, že včasná systematická a dostatečně kvalifikovaná rehabilitační, výchovná a vzdělávací péče může významně přispět k rozvoji jejich motoriky, rozumových schopností, komunikačních dovedností, jejich samostatnosti a celkovému zlepšení kvality jejich života. (Švarcová 2011, s. 39)

Hluboká mentální retardace, IQ je nižší než 20 (F73)

Jsou těžce omezení ve své schopnosti porozumět řeči, požadavkům či instrukcím a v nejlepším případě jsou schopni pouze rudimentární neverbální komunikace (úsměv, radost ze společnosti, pláč). Většina osob z této kategorie je imobilní nebo výrazně omezená v pohybu. Postižení bývají inkontinentní, mají nepatrnou či žádnou schopnost pečovat o své základní potřeby a vyžadují stálou pomoc a stálý dohled. Možnosti jejich výchovy a vzdělávání jsou velmi omezené, ale existují metodické postupy, jimiž lze do jisté míry rozvíjet jejich motoriku, komunikační dovednosti a další projevy. Lze u nich dosáhnout nejzákladnějších zřetelně prostorových orientačních dovedností a postižený jedinec se může při vhodném dohledu a vedení podílet malým dílem na praktických sebeobslužných úkonech. (Švarcová 2011, s. 40)

Jiná mentální retardace (D78)

Tato kategorie by měla být použita pouze tehdy, když stanovení stupně intelektové retardace pomocí obvyklých metod je zvláště nesnadné nebo nemožné pro přidružené senzorické nebo somatické poškození, např. u nevidomých, neslyšících, nemluvicích, u jedinců s těžkými poruchami chování, osob s autismem či u těžce tělesně postižených osob. (Švarcová 2011, s. 40)

Nespecifikovaná mentální retardace (F79)

Tato kategorie se užívá v případech, kdy mentální retardace je prokázána, ale není dostatek informací, aby bylo možno zařadit pacienta do jedné ze shora uvedených kategorií. (Švarcová 2011, s. 41)

5 MARIANUM PO ROCE 1989

V roce 1989 tehdejší ředitel oznámil provinční představené, že se sestry mají připravit na stěhování. Toto stěhování mělo proběhnout do čtrnácti dnů. Ty starší se měly stěhovat do Jiretína a ostatní nedořekl kam. Ovšem 11. listopadu byla prohlášena Anežka Česká za svatou a zanedlouho přišla Sametová revoluce a po ní se kola začaly točit jiným směrem. Stěhování sester se nekonalo, přišly jiné změny. (kronika Mariánského ústavu)

5.1 Období po roce 1991

V roce 1991 získává Kongregace dcer Božské lásky zpět budovu, která byla ve velmi špatném technickém stavu. Získává zpět svou právní subjektivitu, je státní rozpočtovou organizací a zřizovatelem je Okresní úřad v Opavě. Je navrácen zpět název Marianum. Ředitelkou se stává řádová sestra Matka Zdislava, jež měla vystudovanou speciální pedagogiku. Začala systematicky rozvíjet výchovnou a vzdělávací činnost v ústavu, zlepšovat podmínky pro poskytování ústavní sociální, péče opravovat budovu, vybudovala se nová prádelna. Klienti rozvíjeli své dovednosti v různých dílnách. Například keramické, tkalcovské, košíkářské, stolařské dílně. I v této době můžeme napsat, že začátek této etapy byl velmi těžký zejména pro nedostatek finančních prostředků a vysoký počet klientů. Původní kapacita byla cca sto třicet klientů a bydlelo zde v roce 1990 na základě rozhodnutí správních orgánů více než 300 klientů v širokém věkovém rozpětí. Od dětí po seniory. Z potřeb poskytované péče byla v ústavu zbudovaná ambulance, do které docházela ordinovat obvodní lékařka, psychiatr, nepřetržitou službu konaly zdravotní sestry. V roce 1999 to bylo již devadesát let od doby, co byly budovy Marianu na Kylešovském kopci, dány do provozu. A jeho náplň zůstala mimo dobu 1. světové války stále stejná. Žili zde děti i dospělí, kteří nedokáží žít sami a s rodinou nemohou. V této době se počet klientů s mentálním postižením snížil na 247 klientů

a zhruba 140 zaměstnanců na všech úrovních. V přímé péči tedy poměrná část. Věkové rozpětí klientů bylo 5 – 67 let.(publikace Marianum, 1999)

I když se počet klientů snížil, pracovníci se snažili nabízet různé aktivizační dílny, práce se musela odvíjet hlavně zabezpečení základních potřeb a volnočasové aktivity poskytované tak vysokému počtu klientů byly vesměs hromadné a zabezpečené objednanou dopravou.

V provozu byla pomocná škola, pokračovalo se v nacvičování divadelních představení, nyní již pod vedením civilního personálu. V rozlehlé zahradě se pěstovala zelenina, kytky, ale už ne pro hospodárnější ekonomiku, ale v rámci pracovní terapie.

5.2 Období po roce 2003

S příchodem roku 2003 nastaly změny v pravomoci ke státním organizacím zajišťujícím služby sociální péče. Zřizovatelem se stal Severomoravský kraj. Hned následující rok 2004 ústav Marianum získal právní subjektivitu – příspěvková organizace se zachováním názvu Marianum, příspěvková organizace. Zřizovatelem i nadále zůstal Severomoravský kraj. Sociální služba byla poskytována ve stávajících prostorech, který i nadále zůstal v majetku Kongregace dcer Božské lásky a Marianum, budovu využívalo na základě nájemní smlouvy.

Marianum, nastartovalo v souladu se zadáním zřizovatele proces humanizace sociálních služeb. Hlavní prioritou bylo zvýšení kvality sociálních služeb. Toto rozhodnutí bylo velice důležité pro kvalitu poskytovaných sociálních služeb a změny přístupu k lidem využívající sociální služby. V této době nemůže být řeč o individuálním přístupu, zachování soukromí jednotlivců, možnosti samostatně se rozhodnout, co budu jíst, jestli si půjdu nakoupit, povědomí o tom, že mám nějaké své peníze, uvařit si kávu, kdy budu chtít a mít ji u sebe.

Nastupovala jsem do této služby do pracovněprávního procesu právě v této fázi. Budova byla rozdělena do oddělení, zvlášť žili muži a zvlášť ženy. Na oddělení žili lidé s různou

mírou postižení. Jednolůžková ložnice byla výjimkou, spíše zde byly právě z kapacitních důvodů vícečetné ložnice. Ošacení měli klienti uschováno ve skříni a zamknuté, aby nedošlo ke ztrátě, zničení. Jen několik málo osob mělo své věci volně, jednalo se o klienty s lehkou mírou postižení. Káva se vařila odpoledne v patnáct hodin, klienti si připravili na stůl hrnek na kávu, pracovník všem kávu s cukrem do hrnku z jednoho balíčku nachystal, zalil vodou, připravil svačinu všem, která byla daná. Stejně jako jednotný jídelníček. Pracovník pracoval na oddělení, která byla označena číslem. Počty klientů se pohybovaly od patnácti do dvaceti osob. Výzdoba jednotlivých oddělení se lišila. Některá oddělení byla více útulná, jiná připomínala svou strohostí nemocnici. Rozdíl v přístupu pracovníků byl patrný. Někteří se snažili klienty vést k tomu, aby se dovednostem učili, nabízeli nové zážitky. Někteří zabezpečili základní potřeby a posadili klienty k jídelním stolům, před dospělé až seniory vysypali kostky a jen ať nikdo nic nechce a je klid. Jako nový pracovník se díváte, učíte, přemýšlíte, snažíte se klientům pomáhat a zpestřovat den. Hledáte cestu jak uklidnit situaci při konfliktech, které v těchto podmínkách musejí zákonitě nastat. Vnímáte rozpor mezi pracovníky, kteří měli snahu dělat práci jinak a těmi druhými. Za svou snahu sklidili negativní reakce. Při pohovoru v den nástupu do práce mi vedoucí vysvětlovala, že jsou v plánu změny pro zkvalitnění života, celkovou humanizaci služeb, ale v pronajaté budově mají svázané ruce. Ovšem realita první služby, se kterou jsem se setkala na oddělení, byla krutá. První co mě napadlo, že tady bych bydlet nechtěla a klientů mi bylo líto. Nejhorší zážitek byl, když mě pracovnice zacvičující učila jak uložit klientku do klecového lůžka v pokoji, který byl nehostinný a navíc ještě zamknout dveře. Něco nepochopitelného, proč dvojitá překážka? Odpověď, „protože se to tak musí dělat“. Naštěstí byly tyto omezující záležitosti zákonem zrušeny. A musím říct? Že při čtení kroniky řádových Sester jsem nenašla ani zmínku, že by takovéto lůžka využívaly. Člověk nevěděl, jak má přistupovat, co může a co ne. Přístup klientů byl velmi vřelý. Každý si chtěl povídat, ukazovali své poklady, které si nosili stále sebou v igelitové tašce.

5.3 Období transformace

Je jasné, že transformace sociálních služeb byla nezbytná a zástupci Severomoravského kraje dali této transformaci zelenou a podporovali ji ve všech směrech, byla prioritou. Vycházela z Koncepce kvality sociálních služeb v Moravskoslezském kraji, schválenou zastupitelstvem kraje usnesením č. 24/2122 ze dne 26. 6. 2008. Celkově bylo do procesu transformace zapojeno deset příspěvkových organizací.

O transformaci Marianu bylo rozhodnuto již o několik let dříve v rámci pilotního programu usnesením č. 26/1117 ze dne 7. 9. 2005 radou kraje na zasedání rady. Realizátorem transformace bylo Ministerstvo práce a sociálních věcí. Transformace tak velké služby byla rozplánována, a jelikož zdaleka nebyly připraveny všechny podmínky, bylo jasné, že to nebude otázka krátkodobá, ale několikaletá. Prioritou bylo opuštění budovy, ve které byla státem zřizovaná služba sociální služba a pro záměr transformace byla nevyhovující. Pro transformaci byly hlavní tyto priority: humanizace stávající poskytované služby, opuštění budovy a zajištění nové bytové kapacity, příprava klientů na stěhování do nového bydlení, příprava zaměstnanců na změnu poskytovaných služeb, propracovaná personální stránka. Zvyšování soběstačnosti klientů a snižování závislosti na sociální službě. K procesu transformace neodmyslitelně patřilo zabezpečit financování jednotlivých služeb, které bude bezesporu vyšší, s větším počtem menších služeb. Zajistit administrativu, provozní zabezpečení. Transformace byla nezbytná, ale potřebovala dobře propracovanou přípravu na všech úrovních. K tomu sloužil dokument nazvaný Transformační plán, který měl bezmála sto stran. Obsahoval analýzy, plány, jednotlivých budoucích služeb, včetně toho, pro které klienty je služba určena, podpory nových domácností. Také návazných služeb, možnosti využití jiných služeb, které nabízí město Opava, možnost pracovního uplatnění klientů v okolí nového bydliště. Jednalo se například o služby Fokus Opava, Elim Opava, Charita Opava, veřejné služby v místní dostupnosti kina, divadlo, kadeřník, obchody a jiné.

Postupně se sháněly lokality pro nové služby, zpracovávaly studie, plány, zpracován výčet silných a slabých stránek, rizik i příležitostí.

5.4 Jednotlivé etapy transformace

V rámci pilotního transformačního projektu se z vytipovaných objektů k bydlení se po všech nezbytných úpravách majetko-právních vztahů, stavebních povolení, rekonstrukcích spustily nové sociální služby v rámci transformace Marianu. Postupem času se tak vytvořilo zázemí k poskytování sociálních služeb pro osoby s mentálním nebo vícenásobným handicapem v přirozených komunitách obcí nebo v běžné zástavbě města Opavy. Jednotlivé služby podle data spuštění jsou tyto.

Chráněné bydlení Jakartovice – Deštné 52, zahájení služby první částí 01. 12. 2008

Chráněné bydlení Dostojevského 15, zahájení služby 02. 01. 2009

Podpora samostatného bydlení Lepařova 2, zahájení služby 01. 02. 2009

Chráněné bydlení Jakartovice – Deštné 68, zahájení služby 01. 11. 2009

DOZP Kylešovice, Švestkova 50, 52, zahájení služby 07. 11. 2011

Chráněné bydlení Kylešovice, Švestkova 32, zahájení služby 06. 03. 2013

Chráněné bydlení Velké Hoštice, Pekliska 53, zahájení služby 01. 06. 2013

DOZP Čajkovského 8, zahájení služby 01. 06. 2013

DOZP Kylešovice, Na Pomezí 30. 11. 2015

Zamysleme se nad počty klientů, kterých v roce 1990 bydlelo v Marianu více než 300, v roce 2004 to bylo 240 klientů, v roce 2009 zde žilo 154 klientů. I když se počet klientů velmi snížil, přesto je to stále vysoký počet osob s mentálním postižením na jednom místě vysoký. Jednolůžkové pokoje byly pouze dva, ostatní ložnice byly od dvou lůžkových až do patnáctilůžkových. Zachování soukromí, možnost být chvíli sám, mít prostor se svými věcmi - uskutečnit tyto základní lidské potřeby bylo přes veškeré snahy nemožné. V průběhu historie se vždy připravovaly aktivity pro rozvíjení rozumových i praktických dovedností pro klienty jako například košíkářská dílna, tkalcovská, stolařská, keramická dílna, dílna ručních prací. Také divadelní i sportovní. Jedna z nejdůležitějších činností je pedagogické působení a učení praktickým dovednostem pro život.

5.5 Transformace z pohledu klientů

Z pohledu klientů byla transformace něco, co si nedovedli představit. Ještě v budově Marianu začali pociťovat změny ve svých životech. V rámci budovy se začali přestěhovávat do přípravných oddělení. Jedno bylo mužské, druhé ženské. Dříve byly veškeré služby poskytovány v rámci služby, nebo služeb, které přicházely do Marianu za klienty. Praní prádla, stravování, pedikúra, kadeřník, nákupy vyřizovali převážně pracovníci. Klienti večer po hygieně vyhodili špinavé prádlo do koše v koupelně a druhý den přišlo z prádelny čisté. Celý proces s prádlem šel mimo klienty. Taktéž většina nákupů, mysleli si, že věci jim nakupují pracovníci za své a z toho také plynula obliba toho či onoho pracovníka. Jídlo přivázeli pracovníci. O surovinách, vaření, možnostech výběru, o tom neměli potuchy. Lékařská péče probíhala rovněž v rámci budovy, kde byla vybudována ambulance pro stomatologa i obvodního lékaře, který se střídal s psychiatrem. Speciální pedagogové měli své třídy také v budově Marianu. Do školy v rámci povinné školní docházky odcházeli pouze klienti, kterých se to týkalo, a to do speciálních základních škol. Klienti tedy vlastně nemuseli opouštět domov. Odcházeli na společné výlety, procházky. V rámci možností personálního zabezpečení byly tyto akce většinou hromadné.

V rámci transformace bylo připravováno několik nových sociálních služeb v katastru města Opavy a blízkého okolí jak uvádím výše. Dále budu popisovat změny v rámci pilotní přípravy na život v Chráněném bydlení v Deštné.

5.6 Změny v povinnostech klientů v rámci transformace

Po přestěhování do přípravných oddělení, zprvu pilotní přípravy na stěhování do Chráněného bydlení v Deštné, se změnil i průřez dne klientů. Nedostávali všechny služby jako na dlani, ale některé povinnosti chodu domácnosti převzali klienti za pomoci do svých rukou. Bezesporu to začalo učením jak v těchto povinnostech postupovat, což jim

přinášeli pracovníci v přímé péči. Výčet těchto povinností začal přípravou části celodenní stravy. Klienti si začali připravovat snídaně, svačiny a večere nejprve jeden den v týdnu včetně plánování i nákupu surovin. Přestali obědovat v jídelně, ve které se do té doby střídali, a začali jíst na svých odděleních. Úplně převzali starost o své osobní prádlo a začali si ho prát na svém oddělení mimo centrální prádelnu. Za službami chodili do města. Veškeré osobní záležitosti se pracovníci snažili zabezpečovat jen s klienty a individuálně. Popis těchto změn je napsán v krátké pasáži, ale ve skutečnosti se jedná o mravenčí práci, která byla vždy v dané části rozkrokována od těch nejjednodušších úkonů po ty složitější. I když se jedná o praktické činnosti, naskakuje mi na mysl teorie již J. A. Komenského od „nejjednoduššího ke složitějšímu, od neznámého ke známému.“ Klienti se seznamovali s nádobím v kuchyni, poznáváním surovin, postupem při vaření, překonáváním strachu z kouřícího hrnce, tepla, které při vaření cítili. Bylo toho tolik, co se museli naučit a tolik, co neznali a my bereme jako samozřejmost. Množství informací a dovedností, které se učili a více či, méně v rámci přípravy zvládli, přirovnávám k vývoji dítěte od narození. Což je jedna z neaktivnější části našeho života. Klienti v přípravných odděleních měli různé stupně závislosti. Proto i příprava byla v různých formách od textu, přes obrázky k reálným předmětům. Jezdili do Deštné a dívali se na pokračující stavbu, na stěně měli přilepené plány budoucího domova. Na schůzkách si plánovali, kdo s kým bude bydlet, v jakém bytě, pokoji bude žít. Velmi pěkný postoj zachoval dodavatel nábytku, který svolil na přání pracovníků, zda by si mohli jít nábytek vybírat s dodavatelem. A skutečně, domluvilo se setkání v jedné z prodejen nábytku a uživatelé si vybrali sedací soupravy a některé doplňky do svých pokojů. Rámcová byla cena, které se museli držet. Bylo krásné být součástí těchto rozhovorů a poslouchat argumenty klientů jako nezúčastněný. Tato intenzivní příprava trvala dva roky v pilotním programu před stěhováním do Deštné a nelze říci, zda byla dostatečná či nikoli. A nikdo nemůže s jistotou říci, zda ano či ne, protože každý klient, který se připravoval je osobností vyžadující individuální přístup. Před stěhováním při balení byla ve vzduchu cítit radost, ale u některých klientů i obava. Před tím než klienti nastoupili do auta, které je vezlo do nového domova, obešli sami od sebe budovu a loučili se s kamarády i pracovníky. Byly to dojemné chvíle.

To, co začínalo jako příprava, se změnilo v každodenní realitu a povinnost. Na řadu přišlo zabydlení, úprava pokojů, intenzivní pomoc a podpora při každodenních činnostech.

Každodenní povinnosti sebou přinesly spoustu emocí od těch kladných po ty negativní. Ukázalo se, že všechny činnosti, které se klienti v rámci přípravy ještě v Marianu učili a bavily je, v reálu každodenních povinností nebyly vždy zábavné, přišla i nechuť nám všem tolik známá. Z přicházejících dnů vypluly napovrch i skutečnosti, kterým je důležité věnovat v přípravě transformace pozornost. Například uvedu nabytou svobodu v rozhodování, přijmout zodpovědnost za následky svých rozhodnutí. Život ukázal, že klienti v tomto směru nebyli až tak dobře připraveni. Zvládání zátěžových situací vyplývajících z těchto nabytých svobod se řešily takřka každý den.

5.7 Pohled pracovníka v přímé péči

Z pozice pracovníka v přímé péči mohu napsat, že pracovníci, kteří se dobrovolně přihlásili do týmu, který nejen doprovázel klienty v období přípravném, ale také po vybudování Chráněného bydlení v Deštné přecházeli společně s klienty. Myslím si, že výhrou byl tento kolektiv. Pracovníci i přes posměšky ostatních pracovníků a negativního hodnocení své práce se nevzdali a svou práci, ke které přistupovali často intuitivně, dělali velmi dobře. Měli nadšení, elán, otevřenou mysl i svá srdce. V publikacích se píše „partnerský přístup“, my se dívali, pohledem jako na vrstevníky v běžné společnosti. Co dělají vrstevníci mimo sociální služby? To je vodítko při nabídkách směrem ke klientům. Když se zamyslím nad tím, jestli měli pracovníci dostatek informací, podkladů ze kterých mohli čerpat, říkám ne. Z jedné strany bylo fajn slyšet, „napište si postupy, jak myslíte“, píšete ze svých zkušeností, ale z druhé strany to zabíralo spoustu času, který jsme mohli věnovat klientům. O změně poskytující služby v Marianu a v tomto pilotním programu v Deštné si dovoluji napsat, že to nebylo jen poskytnutí vhodnějších prostor k bydlení, větší soukromí, ale hlavně převzetí postupně stále větší zodpovědnosti klienta za svůj život, využití v maximálně možné míře veřejných zdrojů, starost o svou domácnost a také zapojení do života obce. Nešťastným rozhodnutím byla kapacita Chráněného bydlení, která byla vybudována pro padesát klientů. Naskakuje mi na mysl ústav v novém bydlení. I když to byla práce nesmírná, principy práce a přístup rozhodně ústavní nebyly. Jako

důkaz můžu použít poměrně velký počet klientů, kteří zvýšili svou soběstačnost natolik, že se mohli přestěhovat do sociálních služeb s menší mírou pomoci.

Jelikož spolupráce s ostatními spuštěnými službami v rámci transformace Marianu stále plynula, bylo i vidět rozdíly v poskytované péči. Do některých služeb si pracovníci přinesli styl práce, který se právě transformací měl změnit. Změnily se podmínky bydlení k lepšímu a nic víc. Nastala transformace jakoby na druhou. Práce s pracovníky na změně myšlení a přístupu k uživatelům znovu od začátku. Je zapotřebí zmínit, že v tak rozsáhlé službě jako Marianum bylo, nebylo vidět do všech koutů. Ty se právě ukázaly po spuštění jednotlivých služeb.

6 ZMĚNA PŘÍSTUPU KE KLIENTŮM, PŘÍSTUP ZAMĚŘENÝ NA ČLOVĚKA

Abychom hned na začátku odstranili obecně rozšířené nedorozumění, je třeba říci, že „pracovat se zaměřením na osobu“ neznamena hledět na člověka bez ohledu na jeho prostředí a veškeré vznikající potíže svádět výlučně na něho samotného. Pokušení, či spíše nebezpečí, že to budeme dělat, je velké, jakmile jde o lidi s mentálním postižením nebo duševními poruchami. Jsou někdy obtížní, jsou s nimi problémy – a problém se udělá z nich. Tak to nesmí být.

6.1 Co tedy znamená být ve své práci zaměřený na osobu?

Pracovat se zaměřením na osobu znamená nevycházet z představ o tom, jací by lidé měli být, nýbrž z toho, jací jsou, a z toho, jako jsou jejich možnosti. Pracovat se zaměřením na osobu znamená brát lidi vážně v jejich osobité jedinečnosti, snažit se porozumět jejich způsobu vyjadřování a podporovat je v tom, aby nacházeli své vlastní cesty k přiměřenému zacházení s realitou, samozřejmě v rámci jejich omezených možností.

Takový má být přístup nejen k jednotlivcům. Může být účinný i v zacházení se skupinou, s týmem, se společenstvím. Pracovat se zaměřením na osobu znamená řešit problém, rozvíjet projekty, rozhodovat s lidmi s postižením – ne za ně a ne místo nich. Znamená to brát zřetel na jejich rozdílné schopnosti, potřeby a názory a v rámci jejich možností jim svěřovat odpovědnost. Pracovat se zaměřením na osobu znamená vnímat vlastní vnitřní zdroje organismu ať už je to jedinec, nebo společenství, brát na ně zřetel a podporovat je. (Pórtner 2009, s. 15)

V praxi to znamená vytvořit plán podpory, stanovit společně s klientem cíl nebo cíle, jak a kam bude jeho život směřovat. A tato cesta je stejně důležitá jako cíl, mnohdy důležitější nežli cíl.

Potíž s takzvanými výchovnými cíli spočívá v tom, že se jejich úspěšnost měří jen podle toho, jestli se jich dosáhlo, nebo ne. Pohled je strnule upřený na cíl a nevidí, co se děje cestou k němu. Nevšímá si impulsů, které vedou jiným směrem, ačkoli by mohly otevírat zcela nové perspektivy, jen kdyby nebyli pečovatelé tak fixováni na cíl, který si formulovali. Zkušenost člověka s postižením, že se vydal na cestu a že dokáže sám něco způsobit nebo změnit, je někdy mnohem důležitější než určité řešení nějakého problému nebo dosažení předsevzatého cíle. (Pórtner 2009, s. 34)

Vítězstvím jsou malé krůčky.

Právě malé krůčky, které se dají snadno přehlédnout, jsou nesmírně důležité. Každý, i ten sebenepatrnější krůček dokazuje schopnost kráčet a obsahuje potenciál dalších kroků. Proto by po nich pečovatelé měli pátrat takřka s lupou a věnovat jim pozornost, kdykoli je objeví. (Pórtner 2009, s. 33)

6.2 Pravidla v přístupu ke klientům s mentálním postižením

Lidé s mentálním postižením bývají často vyloučeni z lidské společnosti. Abychom dosáhli změny vnímání těchto lidí, je nutno změnit postoje, hodnoty a zvýšit porozumění na všech úrovních lidské společnosti. Aby nedocházelo k diskriminaci osob s mentálním postižením.

„Diskriminace má různorodé podoby od upírání práva na základní vzdělávání po méně nápadné formy, jako je segregace a izolace postižených uplatňováním fyzických a sociálních bariér.“ (OSN Praha: Osoby s postižením, [cit. 2012/02.16]. Dostupné na WWW:<<http://www.osn.cz/mezinarodni-pravo/?kap=50>>)

Pilířem pro poskytovatele a pracovníky v sociálních službách jsou zákony, deklaráce, mezinárodní úmluvy.

Parlament České republiky se usnesl na tomto zákoně: Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tento zákon je ze dne 14. března 2006.

Úvodní ustanovení

§ 1 Předmět úpravy

- (1) Tento zákon upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách.

§ 2 Základní zásady

- (2) Rozsah a forma pomoci a podpory poskytnuté prostřednictvím sociálních služeb musí zachovávat lidskou důstojnost osob. Pomoc musí vycházet z individuálně určených potřeb osob, musí působit na osoby aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti, motivovat je k takovým činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrvání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace, a posilovat jejich sociální začleňování. Sociální služby musí být poskytovány v zájmu osob a v náležitě kvalitě takovými způsoby, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob.

Listina základních práv a svobod ze dne 16. prosince 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky

Všeobecná deklarace lidských práv ze dne 10. prosince 1948

Deklarace práv mentálně postižených osob byla přijata Valným shromážděním OSN dne 20. prosince 1971

Úmluva o právech dítěte přijata Valným shromážděním OSN dne 20. listopadu 1989

Zásady ochrany a zlepšování zdraví osob s mentálním postižením soubor přijat v roce 1991

Standartní pravidla pro vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením přijetí v roce 1993

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením ze dne 13. prosince 2006, v platnost Úmluva vstoupila 3. května 2008. (www.mpsv.cz)

6.3 Zvyšování odbornosti pro zkvalitnění poskytované služby

Pro zkvalitnění poskytované služby je připravenost pracovníků v přímé péči jedním z nejdůležitějších úkolů každého poskytovatele sociální služby. Se vstupem ČR do EU se i pro tento systém otevřela příležitost využít tzv. „strukturální“ fondy. MPSV zajišťuje čerpání prostředků z Evropského sociálního fondu.

Naše legislativa zaručuje školení zaměstnanců v sociálních službách v rozsahu 24 hodin za rok.

V sociální oblasti má samospráva (obce a kraje), nestátní neziskové organizace a další organizace možnost čerpat finanční prostředky na:

- vzdělávání svých zaměstnanců s cílem posílit jejich schopnosti a dovednosti při poskytování sociálních služeb
- podporu a pomoc skupinám ohrožených sociálním vyloučením MPSV.CZ: Sociální služby [cit.2012/02.14]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/9#zkss>.

6.3.1 Podpora, pomoc, péče

Při poskytování sociální služby se pracovníci v přímé péči opírají o tři základní pojmy a od těchto pojmů odvíjí svou práci s jednotlivými klienty.

Podpora – označuje minimální účast pracovníka na činnostech klienta, fakticky se může jednat o podporu verbální (slovní vedení při činnosti), o dohled (pracovník je pouze přítomen) – „aktivní klient, pasivní pracovník“

Příklad podpory: v domově pro osoby se zdravotním postižením pracovník podporuje klienta při vaření odpolední kávy – je přítomen, slovně navádí klienta, jak zapnout rychlovarnou konvici, upozorňuje na vytažení konvice ze zásuvky po uzavření vody,

pokud tak klient sám neučiní, pozoruje, jestli klient nalil do hrnku také množství vody, aby se neopařil, až bude kávu přenášet.

Pomoc – označuje aktivní účast pracovníka na činnostech klienta vedle aktivní účasti klienta. Na činnosti se oba podílejí fyzicky – „aktivní klient, aktivní pracovník“

Příklad pomoci: klient využívá služeb pečovatelské služby při přípravě stravy. Klient, který používá pro chůzi dvě francouzské hole, vsedě u stolu oloupe brambory, pracovník je dá uvařit.

Péče – označuje aktivní účast pracovníka na činnostech klienta, klient je pasivní – „pasivní klient, aktivní pracovník“

Příklad péče: v domě pro seniory poskytuje pracovník péči klientovi, který je zcela imobilní a není schopen verbálně komunikovat. Činnosti vážící se k péči o vlastní osobu a soběstačnosti vykonává v plném rozsahu pracovník. Pracovník musí mít schopnost rozpoznat, jakým způsobem klient vyjadřuje spokojenost, nespokojenost, co je mu příjemné, co nikoli apod., aby mohl při poskytování péče reagovat na potřeby klienta.

PODPORA	POMOC	PÉČE
pracovník	Pracovník	Pracovník
klient		

(časopis Sociální práce 3/2011)

6.4 Zákonné vymezení poskytovaných služeb

V rámci transformace sociální služby Marianum vznikly nové sociální služby. Jejich rozsah poskytované služby vymezuje zákon O sociální službě.

§ 48 Domov pro osoby se zdravotním postižením

- (1) V domovech pro osoby se zdravotním postižením se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.
- (2) Služba poskytuje tyto základní činnosti: poskytnutí ubytování, poskytnutí stravy, pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatnění práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

§ 51 Chráněné bydlení

- (1) Chráněné bydlení je pobytová služba poskytována osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Chráněné bydlení má formu skupinového, popřípadě individuálního bydlení.
- (2) Služba obsahuje tyto základní činnosti: poskytování stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování, pomoc při zajištění chodu domácnosti, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatnění práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

§ 43 Podpora samostatného bydlení

- (1) Podpora samostatného bydlení je terénní služba poskytována osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického

onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby.

- (2) Služba obsahuje tyto základní činnosti: pomoc při zajištění chodu domácnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.
(https://ppropo.mpsv.cz/zakon_108_2006)

7 EMPIRICKÁ ČÁST INTERVIEW

Ve své bakalářské práci v praktické části je mým záměrem posoudit, sociální službu Marianum, která má v různých podobách mnohaletou historii v poskytování tohoto druhu služeb. Prošla transformací, která změnila život osobám s mentálním postižením. Tato změna neměla být pouze v ubytování, ale také ve způsobu poskytování sociální služby.

7.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, zda transformace sociální služby Marianum byla úspěšná. Z hlediska velikosti tohoto sociálního zařízení, v němž žilo více než sto klientů s mentálním postižením v jedné budově, musela být transformace složitou záležitostí od logistiky, přes přípravu po samotné stěhování klientů.

7.2 Metody výzkumu

Pro výzkum a jeho zpracování byly vybrány tyto metody:

- rozhovor
- vlastní sběr dat a zpracování dat
- pozorování při vlastní práci.

7.2.1 Rozhovor - interview

„Slovo interview je anglického původu a skládá se ze dvou částí. *Inter* znamená mezi a *view* znamená názor nebo pohled. Název naznačuje, že jde o interpersonální kontakt. Nejčastěji jde o kontakt tváří v tvář, i když někdy se používá i telefonické interview.

Interview je výzkumnou metodou, která umožňuje zachytit nejen fakta, ale i hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů.“ (GAVORA, 2010, s. 136)

Druhy interview

Strukturované interview, nestrukturované interview a polostrukturované interview. Pro rozhovory jsem si vybrala polostrukturovanou formu. (GAVORA, 2010)

Respondenti pro rozhovory budou čtyři. Dva pracovníci a dva klienti služby Marianum.

7.2.2 Vlastní sběr dat

Sběr dat pro praktickou část bude probíhat v rámci všech sociálních služeb, které po transformaci vznikly. Budou zpracovány do tabulek a směřodatné bude, zda došlo k posunu klientů k sociální službě s menší mírou podpory.

7.2.3 Pozorování při vlastní práci

Své vlastní poznatky a zkušenosti z práce v této sociální službě, které jsou získané, vypořizované vložím do hodnocení.

7.3 Rozhovory

Respondentům byly kladeny otázky, které byly předem určeny. Liší se od standardizovaného rozhovoru tím, že zde nejsou předem určeny odpovědi.

Prvním respondentem rozhovoru byla pracovnice na pozici sociálního pracovníka.

Rozhovor se uskutečnil v soukromí kanceláře. Pracovnici jsem vysvětlila záměr, zaručila zachování anonymity, vysvětlila jsem ji, pro jaký účel mi rozhovor poskytuje. Pracovnice s rozhovorem souhlasila.

Otázka č. 1: Od kterého roku pracujete v Marianu?

Odpověď: *Od roku 2009.*

Otázka č. 2: Prošla jste obdobím transformace?

Odpověď: *Ano, prošla.*

Otázka č. 3: Domníváte se, že z Vaší pozice byla transformace dostatečně připravená?

Odpověď: *Něco naplánované bylo, ale hodně se jelo intuitivně. Záleželo, kdo postupy nastavoval, byli pracovníci, kteří se nebáli jít do změny v přístupu a pak byli pracovníci, kteří si představovali, že se jen klienti přestěhují do lepšího bydlení se standardem běžné domácnosti a tím transformace skončí. Což nebyl účel transformace, účelem byla změna pohledu na tu službu, způsobem do přirozena. Myslím si, že informací, postupů mělo být více.*

Otázka č. 4: Myslíte si, že jste měla dostatek informací?

Odpověď: *Většinu informací jsem dostávala zprostředkovaně a některé byly pro mě nesrozumitelné. Z podstaty mé povahy jsem se z vlastní iniciativy po informacích pídila, abych jim porozuměla.*

Otázka č. 5: Cítila jste nejistotu z budoucnosti?

Odpověď: Sama za sebe může říct, že jsem se toho nebála. Měla jsem určitou představu o transformaci. Dnes můžu říct, že moje tehdejší představa a dnešní vnímání skutečnosti se liší. Například uložení léků klientů u nich v pokoji jsem si neuměla představit, nesouhlasila jsem s tím. Bála jsem se předávkování, dnes po zkušenostech to podporuji. Vidím, že jsme byli v Marianu hodně zdravotnický naladěni. Myslím, že to bylo z důvodu vedoucí přímé péče, která je zdravotní sestrou.

Otázka č. 6: Informovanost klientů na změny byla podle Vás dostatečná?

Odpověď: S informovaností klientů se bojovalo a bojuje stále. S klienty jsme pracovali na tom, aby změny pochopili, ale problém nastal s opatrovníky, kteří naopak své svěřence odrazovali od stěhování do jiných domů. Muselo se s nimi hodně pracovat, konaly se schůzky, vysvětlovaly se všechny budoucí změny. Také s pracovníky se muselo pracovat, vysvětlovat záměr, aby klienti nebyli více mateni. Ať už vědomky či nevědomky na klienty působili. Kladně hodnotím přístup pracovníků, kteří doprovázeli klienty dítat se na nové domovy, přípravy na stravování, snažili se. Toto však v druhé etapě přípravy hodně zapadlo. Bylo to asi ovlivněno pracovníky, kteří zůstali v minulém způsobu poskytování pomoci a nebyli otevřeni změnám. Nejde však vyměnit personál jen tak, je třeba s ním pracovat, změnit nastavení. Argumenty „vždyť se to tak dělalo dvacet let a klapalo to, tak proč to dnes měnit?“ Je třeba vysvětlovat a argumenty vyvrátit.

Otázka č. 7: Při zpětném ohlédnutí, jaký byl podle Vás proces transformace z vaší pozice?

Odpověď: Z pozice sociálního pracovníka se jednalo spíše o papírovou válku. Stále nové podklady, spousta změn, vše dokumentovat. Hodně jednání s úředníky kraje, opatrovníky. Pak také podpora pracovníkům s přípravou dokumentace. Hodně, hodně papírování.

Otázka č. 8: Vidíte oblast, která by se měla dělat jinak v rámci transformace?

Odpověď: Myslím si, že to hodně drhlo s pracovníky. V některých službách to drhlo se sousedy. Chápu reakce sousedů i jejich obavy. Ale nemyslím si, že by mi soused měl diktovat, jestli si můžu během dne přibíjet obrázky na zeď. Myslím si, že v této oblasti bylo zapotřebí více osvěty. Pracovníci, sousedi, potažmo celá veřejnost.

Otázka č. 9: Byla podle Vás transformace úspěšná?

Odpověď: Faktem je, že na schůzkách v rámci republiky jsem slýchávala, že se máme dobře. Protože Moravskoslezský kraj jako jeden z prvních transformuje sociální služby a je to pro vedení kraje prioritou. Myslím si, že to byla dobrá věc, potřebná a je fajn přiznat si chyby, abychom se z nich mohli poučit.

Otázka č. 10: Je dnes způsob poskytování sociální služby jiný?

Odpověď: Je, je úplně jiný. Myslím si, že i kraj změnil postoj. Zprvu to byla transformace a nyní se zaměřilo na způsob poskytování služby.

Děkuji za rozhovor.

Hodnocení rozhovoru se sociální pracovníci.

Rozhovor probíhal v poklidné atmosféře, v soukromí kanceláře. Zopakovala jsem sociální pracovníci představu, jak by rozhovor měl probíhat a tématem rozhovoru, že je jak jsme se domluvily transformace Marianu. Postupně jsem kladla otázky a sociální pracovníce mi odpovídala. Mám-li zhodnotit náš rozhovor, získala jsem pocit, že z jejího pohledu byla transformace potřebná. Zaměstnanci však neměli dostatek informací, nebo pokud byly, tak zprostředkované. Hodně věcí dělali pracovníci intuitivně a tvořili sami. Hlavní nedostatek se projevil v nejednotnosti pracovníků. Někteří byli transformaci nakloněni, jiní naopak zůstávali při starých, nevhodných postupech práce. Tím pádem hodně energie mířilo právě k těmto pracovníkům. Také opatrovníci kupodivu nebyli nakloněni stěhování svých blízkých z budovy Marianu. Zatížením byla i velká administrativa. Kraj co by zřizovatel potřeboval podklady pro další transformace, protože Marianum patřilo mezi první organizace kraje, které transformoval. Důležitá je odpověď, že dnes se pokračuje ve změnách a cílí se na způsob poskytované sociální služby.

Druhým respondentem byla pracovnice v přímé péči

Rovněž tento rozhovor se uskutečnil v příjemné atmosféře, v soukromí. Respondentce jsem vysvětlila pro jaké účely se rozhovor koná a zaručila zachování anonymity.

Otázka č. 1: Od kterého roku pracujete v Marianu?

Odpověď: *Od roku 2002.*

Otázka č. 2: Prošla jste obdobím transformace?

Odpověď: *Jo, prošla.*

Otázka č. 3: Domníváte se, že z Vaší pozice byla transformace dostatečně připravená?

Odpověď: *Z mé pozice si myslím, že ne. Hodně se dělalo intuitivně a za provozu.*

Otázka č. 4: Myslíte si, že jste měla dostatek informací?

Odpověď: *Ne, myslím si, že ne.*

Otázka č. 5: Cítila jste nejistotu z budoucnosti?

Odpověď: *Ne, to ne.*

Otázka č. 6: Informovanost klientů na změny byla podle Vás dostatečná?

Odpověď: *To si myslím, že dostačující. Veškeré snahy se zaměřily právě na klienty. Jezdili se dívat do Deštné, jak jim rostlo bydlení, měli jsme schůzky klientů v bytě, kde jsme jim vysvětlovali změny, které přijdou. Začali činnosti v domácnosti dělat v rámci vlastních sil, jako úklid, praní prádla, začali si na odděleních vařit jeden v týdnu, pekli buchty, cukroví. Dělali jsme schůzky s opatrovníky. Klienti plánovali, kdo s kým bude bydlet a ve kterém bytě, jaký by chtěli mít pokoj. Tvořili si jídelníčky, vystřihovali si obrázky jídel, které by chtěli. Byla to krásná práce. Hlavně si myslím, že v té prvotní etapě, přípravě na stěhování do Deštné se klienti na stěhování těšili. Pak si myslím, že v dalších etapách takováto příprava nebyla. Klienti se byli tak jednou, dvakrát podívat na nové bydlení.*

Nebyla příprava v domácích činnostech, nakupování, vaření, uplatňování osobní vůle, již tak cílená, bylo jí málo.

Otázka č. 7: Při zpětném ohlednutí, jaký byl podle Vás proces transformace z vaší pozice?

Odpověď: Můžu hodnotit hlavně transformaci, která se týkala Deštné, ta byla úspěšná. Také díky tomu, že se klienti chráněného bydlení začlenili do života obce a v některých oblastech ji i obohatili jako plnohodnotní obyvatelé obce. Hlavně co se týká kulturního dění v obci. Například na podnět klientů společně pořádaná se spoluobčany obce. Jako například akce Vodění medvěda, ukončení masopustu. Všichni pospolu v maskách obcházeli vesnici. Hodně klientů se z Chráněného bydlení díky zvýšení soběstačnosti přestěhovalo do jiných služeb v Opavě s menší mírou podpory. Takže roky 2008 a 2009 byly úspěšné v oblasti přípravy. Později se přestěhovali do Deštné klienti s vyšší mírou podpory a podmínky pro jejich potřeby nebyli připravené. Například chodníky, přechody, nízkopodlažní veřejná doprava.

Z pohledu jiných služeb můžu uvést například službu Na Pomezí, kde se transformace nepovedla. Pouze se přestěhovali klienti do nového bydlení a nebral se zřetel na klientelu. Žijí spolu lidé, kteří si nerozumí, nemají se rádi a neměli ani v minulosti, nechtějí spolu bydlet. Bez kamarádkých vazeb, oproti Deštné, kde tyto vazby byly. Reagují na sebe podrážděně až agresivně. Podle slov sociálních pracovníků jsou to klienti, kteří jakoby vybyli v průběhu transformace. Konceptně nevyhovuje ani budova, jeden byt je průchozí, což narušuje život v bytě. Lokalita je výborná s ohledem na veřejnou dopravu. V porovnání s Deštnou, je tato služba na počátku transformace, takový rok 2008. Klienti se učí vše od prvopočátku.

Otázka č. 8: Vidíte oblast, která by se měla dělat jinak v rámci transformace?

Odpověď: Myslím si, že transformace, která se týká Marianu, se měla uchopit jinak. Myslím si, že byla spíše náhodná. Podle mého názoru se měly budovat domovy podle potřeb klientů a ne naopak. Postavit domy a pak do něj vybírat klienty. Také sestavení týmů. Do služeb si vedoucí brali své pracovníky, které chtěli a ostatní zůstávali. Informovanost pracovníků byla malá. Pracovníci doprovázející klienty do Deštné byli naladěni správným směrem, ale museli často obhajovat své postupy práce před

negativním hodnocením ostatních pracovníků. Proč perou, vaří, když to může zabezpečit provoz Marianu. Podle mého názoru to bylo proto, že nebyla z počátku žádná osvěta. Také informovanost byla malá.

Otázka č. 9: Byla podle Vás transformace úspěšná?

Odpověď: Jako koncepčně celého Marianu si myslím, že ano. Takovou velkou budovu s takovým počtem klientů i pracovníků v tak krátkém časovém úseku si myslím byl velký kus práce. Nejvíce úspěšná, byť bez koncepce jak by měla vypadat, byla služba v Deštné, hlavně díky zápalu pracovního týmu. V dalších etapách vím, že se konaly schůzky s podporou pracovníků kraje, tvořily se koncepty. Byla to práce, která se musela přetvářet podle nových možností. Tím myslím naskytla se vhodnější budova a hned se přetvářely nové koncepty, změny klientů, různí dodavatelé stravy a spousta jiných.

Otázka č. 10: Je dnes způsob poskytování sociální služby jiný?

Odpověď: Tak, když se vrátím k Deštné, tak pracovníci pracovali s tzv. šestým smyslem a klienti se posouvali směrem nahoru. Dnes se o poskytování sociálních služeb hodně mluví, skloňují se slova pomoc, podpora, dohled. Naučené fráze, že když to lidé v sobě nemají, tak jim naučené fráze nepomohou. Je však určitě změna, je cítit i tlak, aby pracovníci v sociálních službách uměli, věděli, školili se, uměli reagovat v rozličných situacích a klientům byli nápomocni ve chvílích, kdy sami nemohou a nejednali v dobré víře za něj. Je změna i v postoji společnosti, což je přínosem. Ano je způsob poskytování jiný, ale ne všude.

Děkuji za rozhovor.

Hodnocení rozhovoru s pracovníci v přímé péči.

Rozhovor po domluvě s pracovníci probíhal v soukromí, v zázemí pracovníků. Nejprve jsem pracovníci zopakovala téma našeho rozhovoru, ubezpečila ji o anonymitě, kterou zachovám. Postupně jsem pokládala pracovníci otázky a její odpovědi uvedla. Mám-li hodnotit tento rozhovor, transformace byla nutná. Nebyla však dostatečně podpořena materiály, o které by se mohli pracovníci opřít. Museli si sami vytvářet postupy práce za

provozu, jak situace postupně přicházely. Věnovali velkou snahu a energii přípravě uživatelů na změny, které je čekali po přestěhování. Tato práce se zúročila právě tím, že se klienti mnohemu naučili a stali se soběstačnějšími. Nejvíce se vydařila příprava klientů do sociální služby v Deštné. Pracovníci byli nejednotní, část byla transformaci nakloněna a ta musela čelit negativním reakcím a obhajovat svou práci, druhá část neviděla důvod nezůstávat u stávajícího stylu práce. Pracovnice právě tuto oblast hodnotila v rozhovoru i postojem těla, povzdechem i po tolika letech, jako těžkou. Chyběla osvěta, informace. Méně se z pohledu pracovnice vydařila transformace v dalších etapách, příprava nebyla dostačující a jednalo se spíše o přestěhování do vhodnějšího typu bydlení. Celkově však uvádí, že z pohledu tak obrovské služby s takovým počtem mentálně postižených osob v tak relativně krátkém časovém období byl nesmírný úkol a ten se vydařil. Pracovnice vidí změny v poskytování sociální služby a to k lepšímu, klade se důraz na způsob poskytované služby klientovi

Třetím respondentem byl pan Y, klient služby

Rozhovor s panem X probíhal na základě telefonické dohody u pana X doma, ve velmi příjemné atmosféře. Panu X jsem znovu vysvětlila, k jakému účelu rozhovor použiji, zaručila jsem mu anonymitu a nabídla přečtení výstupu z našeho rozhovoru, což odmítl.

Otázka č. 1: V kolika letech jste přišel do Marianu

Odpověď: *Já jsem nastoupil v roce 1962. To jsme byli dole, jak byla kulturka, kde byli malé děti a vedle byly ještě menší děti. To vedly řádové sestry.*

Otázka č. 2: Vzpomínáte si, jaké to bylo v době za řádových sester?

Odpověď: *To bylo moc dětí mentálně postiženo. V jedné třídě byly mentálně postižené, ve druhé to bylo více postižené děti a pak ještě více. To bylo za těma zavřenýma dveřma. Oni nebyly zamknuté jenom zavřené. Oni nic neuměli, no byly hodně malých. Hodně jich*

mluvilo německy a někdo jim nerozuměl, jenom řádové sestry a ty to překládaly. Učily je mluvit česky. Bylo jich hodně sester.

Otázka č. 3: Jak probíhal den v době, kdy ústav vedly řádové sestry?

Odpověď: Budíček byl v 6³⁰, pak umýt zuby, učesat, obléct, a snídaně a pak ustlat postel. Ty se musely převlíkat. My jsme museli pomáhat, pěkně z rožka do rožka a pak položit a urovnat na posteli. Řádová sestra nás to učila. Z 6 oddělení byla pracovní skupina, tu vedl civilní vychovatel, pak někdo šel sestrám pomáhat uklízet, někdo vařit, někdo prát. Protože některé sestry už byly nemocné. Starali jsme se o květiny, to jsem dělal i já. Každou sobotu jsem je sprchoval. Nás bylo na pokoji 20 klientů a ti se střídali. V koupelně bylo 5 umyvadel, kde jsme se myli a pak další 5 klientů. Postupně 5 a 5, ti co šli do práce, šli první. Ti co nechtěli, jsme to museli převlíct. Tu postel. Oni byly sestry po jedné a střídaly se. Jedna ráno, druhá odpoledne a třetí v noci. Sestry nám ukazovaly a my se učili. Když to bylo roztrhnuté, sestra to hned zašila.

Nedělní věci byly nedělní. Věci přes týden se v neděli nesměly nosit, protože byla neděle.

Otázka č. 4: Jak to bylo s jídlem? Se stravou?

Odpověď: Chodili jsme do jídelny, kluci měli svoji a holky svoji, to bylo dole, kde má Naděnka šatnu. Tam byla snídaně, oběd, večeře. Káva byla společná, byla jenom v neděli odpoledne. Sestřička v 1 hodinu udělala kafe, máme tam moučníčky, a pak půjdeme na vycházku. Přes týden káva nebyla, protože jsme přišli z práce pozdě a pak už by jsme, nespali. Proto káva nesměla být. Všichni jsme měli stejné jídlo, to vařily řádové sestry a my jsme pomáhali.

Otázka č. 5: Když se zeptám na aktivity? Co jste dělali ve volnu, odpoledne? Setkávali jste se?

Odpověď: Jo, venku na dvoře, nebo v sále, kde jsme hráli divadlo, a pouštěla se hudba, ale nesměly být blikací světla. To sestry neměly rády, to bylo čertovské.

Chodili jsme na procházku. Šla sestra vepředu a druhá vzadu a my jsme šli.

Já jsem se staral o pejsky.

Otázka č. 6: Měli jste nějaké peníze pro sebe?

Odpověď: Jo měli, to bylo po 50,- koruně, to měl každý. Nebyly takové fondy vysoké jako dnes. Někdo je měl u sebe a někteří měli peníze u sester, neuměli to hlídat a nerozuměli kolik, co stojí. Já jsem měl, protože já jsem se naučil. Chodil jsem po nemocnicích, odvážel jsem krev, nakupoval jsem, pomáhal. Nevím, co si kupovali, já jsem si koupil vždycky kávu, takovou tu malou, málo dekovou a cukr. Na víc to nevyšlo.

Otázka č. 7: V Marianu je krásný kostel, chodili jste do něj na mše?

Odpověď: Chodili. Od malička jsme byli vedeni a chodili jsme rádi. Já tam pomáhal a chodím i dneska. Jeden kněz dneska drmolí, je mu špatně rozumět, ale on není Čech. Sestry říkaly, jdeme se pomodlit za zemřelé a tak. Kostel u Sv. Ducha není pěkný.

Otázka č. 8: Jaké to bylo v době, kdy ústav vedl civilní ředitel, a většina zaměstnanců byla civilních?

Odpověď: Civilní to dělali stejně, bylo jich víc, ale řádové stály za nimi. Když to vedl ředitel, přepažily se ložnice. Nás bylo dvacet a ředitel se zeptal sestry, jestli to může přepažit. Sestra to dovolila, když to zaplatí oni.

Nás spalo dvacet, každý chrápal. A jednou mě vzbudil smrad, něco tu smrdí, a po tmě šel jsem a sahal, jestli žije a sáhl jsem do poblitého. Šel jsem pro službu. Říkala, že tu byla před chvilkou. Jenže i já se chci vyspat. Taky jdu do práce, noční taky přes den spí. A kdy budu spát já? Oni chodili, svítili baterkou do stropu, aby nesvítili klientům do očí. Za civilního ředitele si kluci chodili stěžovat, že nechtějí do práce a chtějí ležet a sestry to nedovolují. Já jsem pracoval furt a stěžovat jsem si nechodil.

Rozdělovali se pokoje, kde spalo hodně klientů, aby nás spalo míň. Přestali jsme chodit do jídelny. Udělali kuchyňskou zed' a neměli vodu. Já jsem jim poradil, odkud vodu mají přinést. Údržbář se divil, že to vím, ale voda byla na chodbě? Odtamtud se voda nosila. Pak jsme jedli už na oddělení. Lepší bylo, když jsme chodili do jídelny, byl větší pohyb.

Byl přístup pracovníku jin? *Ne všichni postupně dělali všechno. Sestřička stříhala nehty, chodilo se postupně a ona stříhala. I koupání bylo postupně. Tři se koupali a tři čekali na židličkách zahalení, s nima. Vypustila se voda, ale jenom trochu, moc vody ne.*

Věci jsme měli už u sebe, kapesné jsme měli 100,-korun,, taky jsem si koupil 10dkg kávu. Káva byla společná, civilní sestry nedovolily mít kávu u sebe. Schovaná byla pod linkou a vařila se všem. Káva se vařila odpoledne ve tři.

Nakupovat jsem chodil s řádovými sestrami a pak s civilními sestrami pro všechny. Každému zvlášť paragon, to psala ta šikovná vedoucí, co byla ochotná.

Otázka č. 9: Když jste se stěhoval do Kylešovic, chtěl jste? A jaké to bylo bydlení při srovnání s Marianem?

Odpověď: To bylo volnější. Nakupoval jsem pečivo pro všechny. Musel jsem vstávat, ale dříve. Měl jsem zodpovědnost, hodně starostí. Někdy jsem měl hlavu úplně tak (ukázal rukou nad hlavu). Ostatní nevěděli jak. Vařit si kávu jak chci, jak jsem zvyklý ráno a jak přijdu z práce. Kupuju si sám, co chci. Mám peníze u sebe, opatrovník to zvedl na 1000,-korun. Pracoval jsem hodně. Pokoj jsme měli dva.

Otázka č. 10: Dnes žijete v PSB pane Y, jak probíhá váš život dnes?

Odpověď: Teď žiju v bytě s X. Mám hlavu čistou, chodím do práce, civilní sestra tady chodí jenom 1x za týden v pátek. Sami si nakupujeme, co máme rádi. Mám pejska, chodím ho venčit, chodím do kostela do Marianu, tam je mše v 11⁰⁰ hodin. Oběd mi vozí. Když se něco pokazí, zavolám pracovníci, opravu hradíme na půl, zaplatím to. Chodím ven i večer a vracím se i po desáté hodině. Chodím na koncerty, do kina, na oběd, všechno sami.

Otázka č. 11: Který typ služby Vám vyhovoval nejvíce, kde jste se cítil nejlépe, byl jste sám sebou a rozhodoval o sobě sám?

Odpověď: Tak v Kylešovicích to bylo už lepší. Teď je to nejlepší. Sám si rozhoduju, co budu dělat a mám volnou hlavu. V Kylešovicích jsem musel myslet na to, ať se něco nestane, když tam nebudu. Pracovník odešel v sedm hodin a já jsem musel dávat pozor. Teď jsme sami tady, jsem zodpovědný jenom za sebe. Tady to je nejlepší. Teď je to normální.

Děkuji za rozhovor.

Hodnocení rozhovoru s panem X, klientem služby

Z rozhovoru jsem získala pocit, že při vzpomínání se pan X cítil příjemně, chvílemi se usmíval. Když popisoval dřívější život v Marianu, často používal slovo „těžké“ a povzdychl si. Hodně pracoval, musel pomáhat s chodem budovy i personálu. Jako oslovení používal „sestřičky“ a to ve spojení řádové či civilní, až nyní, když mluvil o současném typu služby, používal oslovení pracovník. Život v zařízení měl jasně stanovená pravidla, která musel dodržovat. Možnost volby neměl v oblastech stravování, volného pohybu, který získal ve srovnání s vrstevníky dosti pozdě. Z rozhovoru vyplynulo, že s každou změnou jiného typu služby byl život pana X samostatnější a svobodnější ve všech směrech vlastního života.

V současnosti žije pan X v PSB a podporu pracovníka potřebuje jen v případě řešení s úřady a náhlou situací s opravou v bytě.

Čtvrtým respondentem byla paní Y, klientka služby.

Také s paní Y, jsem se domlouvala nejprve telefonicky. Nabídla jsem několik míst k uskutečnění rozhovoru, ale paní Y si přála, abych přišla k ní domů. Chtěla mi ukázat nový nábytek, který si koupila a byt, ve kterém žije. I u paní Y jsem se cítila velmi příjemně. Byt voněl novým zařízením, obklopovala mě spousta kytek. Paní Y jsem vysvětlila, k jakým účelům rozhovor potřebuji a použiji. Zaručila jsem jí anonymitu a nabídla výstup z rozhovoru. Paní Y odmítla, protože „stejně neumím číst“.

Otázka č. 1: V kolika letech jste přišla do Marianu?

Odpověď: *Nevím, byla jsem úplně malinká, staraly se o mě řádové sestry.*

Otázka č. 2: Vzpomínáte si, jaké to bylo v období řádových sester?

Odpověď: *To jsme byli všichni dohromady, museli jsme pracovat, učili jsme se, ale já jsem se neučila. Já jsem chodila do školy, jen neumím číst, peníze poznám, jenom trochu.*

Spali jsme v ložnici dohromady. Pracovala jsem v prádelně. To bylo jiné než dneska, pleny jsme prali v ruce bez rukavic, protože nám padaly z ruky. Pak jsme si umyli ruce a namáčeli do lavoru a pak zase umýt. Pak jsem pomáhala v kuchyni mýt nádobí. Učila jsem se vyšívát, ale nejde mi to. Když jsem utekla na šestku za klukem, to bylo točo. Klečela jsem a dostala nadané. Hrála jsem divadlo a zpívala. Bylo to přísné, ale muselo být. Tolik dětí. Už víc nevím, jenom hodně holek šlo domů. To jsem chtěla taky.

Otázka č. 3: Jak probíhal den v době, kdy ho vedly řadové sestry?

Odpověď: Ráno jsme vstávaly s holkama, v koupelně si umyly zuby a pusy. Oblíčky se a šly jsme do jídelny snídat. Pak jsme uklízely pokoje. A jak jsem byla malá, šla jsem dolů do školy, pak už jsme chodila do práce, jak jsem vyrostla. V prádelně bylo moc práce. Naučila jsem se žehlit. Aj jsem se spálila. Po obědě jsme odpočívaly a pak šly ven na zahradu a na dvůr. Po večeri jsme šly spát. Bylo toho dost.

Otázka č. 4: Jak to bylo s jídlem, stravováním?

Odpověď: No to bylo tak, jak sem říkala. Vařily sestry a holky pomáhaly. Jídlo bylo v jídelně. Bylo ho moc, já jsem nechtěla jíst, sestry mě učily. Jedla jsem ,i v leže na lavici, to bylo, stejně to šlo ven.

Otázka č. 5: Když se zeptám na aktivity, co jste dělali ve volnu, odpoledne?

Odpověď: Divadlo jsme hráli, zpívali jsme a já jsem hodně sportovala. To umím, vyhrála jsem olympiádu.

Otázka č. 6: Měli jste nějaké peníze pro sebe?

Odpověď: No já jsem se peníze neměla, protože jsem měla sportovky a pořád jezdila. Někdo peníze měl a někdo ne, to měly sestry.

Otázka č. 7: Jaké to bylo v době, kdy ústav vedl civilní ředitel, a většina pracovníků byla civilních.

Odpověď: To bylo stejné, chodila jsem do práce. Už jsem dostávala peníze, ale ne moc. Už jsme pak měli kuchyň na oddělení, ale kávu vařila civilní sestra jenom odpoledne každý den.

Podotázka: A dříve jste pili kávu jak?

Odpověď: Jenom v neděli.

Civilní sestry byly hodné, ale některé ne. Nebylo toho moc na práci. Nebylo nás tolik v pokoji. Chodila jsem odpoledne do školy, tam byla taky káva.

Jak jsem se učila do Deštné, tak to jsme vařily a učily se peníze, a my to nešlo. V obchodě jsem nevěděla co. Byla jsem na muzikálu. Zase jsem nejedla.

Otázka č. 8: Když jste se stěhovala do Deštné, chtěla jste? A jaké to bylo při srovnání s minulostí?

Odpověď: *To bylo hrozné, bylo mi smutno. Byla jsem se rozloučit. Dostala jsem dárečky. Jela jsem autem. Pokoj jsem měla hezký, byly jsme tam 2. To byl klid. Koupila jsem si křečka, on nesrdí, ale kousnul mě. Za svoje peníze jsem mu kupovala žrádlo. Jezdila jsem pak autobusem do práce, to jsem se nejdříve bála. Pracovala jsem v kuchyni. Doma jsem musela uklízet. Už jsme měly kuchyň a střídaly jsme jídla a pak je vařily. No sestry říkaly, že to je náš byt, že musíme uklízet a vařit. Bylo toho moc. Musela jsem šetřit peníze.*

Otázka č. 9: Dnes žijete v podpoře samostatného bydlení paní Y, jak probíhá Váš den dnes?

Odpověď: *Chodím do práce, koupila jsem si skříň. Musím uklízet, je to náš byt, ale někdy se mi nechce. Kupuju si ty dobré sýry, ale smrdí. Moc nechci jíst, nemám hlad. Je to tady lepší, ale nemám směr a nezašla jsem na pedikúru. Měla jsem jít dolů, já jsem šla nahoru. Nahoru je obchod. Volala jsem pracovníka. Pak jsem se to učila týden. Už vím, že dolů.*

Otázka č. 10: Který typ služby vám vyhovoval nejvíce?

Odpověď: *Tady má m klid, je to hezké, moje. Pracovník tu není pořád, jenom někdy. Učím se peníze, někdy chodím domů pozdě.*

Děkuji za rozhovor.

Hodnocení rozhovoru s paní Y.

Při rozhovoru s paní Y jsem cítila naprosté soustředění a z počátku i obavu, jestli řekne všechno správně. Opakovaně jsem ji ujišťovala o bezpečnosti našeho rozhovoru, a že žádná odpověď není špatná. Její odpovědi poslouží k tomu, aby se pracovníci poučili

z chyb. Popovídala jsem jí pár svých přešlapů a to uvolnilo napětí paní Y při vyprávění. Z toho usuzuji, že paní Y stále vnímá pracovníky jako autority.

Život paní Y vnímám z rozhovoru, jako celou řadu povinností, hodně práce, učila se. Vícekrát opakovala slova, neumím, nenaučila jsem se, to je těžké. Myslím, že paní Y si moc nevěří.

Z odpovědí vnímám, že dnes je opravdu spokojená. Uvědomuje si zodpovědnost za svůj život, emociálně popisovala nezdar, kdy netrefila na pedikúru a naopak radost, jak trasu natrénovala a překonala překážku. I z tohoto rozhovoru vnímám, že změny, které přinesla transformace v podobě nabídek jiných typů sociálních služeb, byla přínosem pro život paní Y.

7.4 Vlastní sběr dat

V této praktické části

Tabulka 1: DOZP HOLASICKÁ

DOZP HOLASICKÁ	Celkový počet klientů	DOZP	CHB	PSB	DP	Úmrtí
2015	12					
2019	12	2				1

Zdroj: vlastní průzkum

Komentář:

Ve službě DOZP Holasická došlo od jejího zahájení pouze ke dvěma přesunům a to opět do služby DOZP z důvodu toho, že klienti se chtěli sami přestěhovat do služby více v centru města Opavy. I tato změna hovoří o zkvalitnění poskytování služby, protože projeví svou vůli a bylo možno jim vyhovět.

Tabulka 2: DOZP DENISOVO NÁMĚSTÍ

DOZP DENISOVO NÁMĚSTÍ	Celkový počet klientů	DOZP	CHB	PSB	DP	Úmrtí
2015	15					
2018	15		1			1

Zdroj: vlastní průzkum

Komentář:

Tato sociální služba od svého spuštění provozu zaznamenala přesun jednoho klienta do služby chráněné bydlení s menší mírou podpory, ale s noční službou.

Tabulka 3: CHB VELK0 HOŠTICE

CHB VELKÉ HOŠTICE	Celkový počet klientů	DOZP	CHB	PSB	DP	Úmrtí
2013	12					
2018	12		1			2

Zdroj: Vlastní průzkum

Komentář:

V této službě došlo ke stěhování jednoho klienta také do chráněného bydlení, ale bez noční služby s menší mírou podpory.

Tabulka 4: DOZP NA POMEZÍ

DOZP NA POMEZÍ	Celkový počet klientů	DOZP	CHB	PSB	DP	Úmrtí
2015	9					
2018	9		1			

Zdroj: Vlastní průzkum

Komentář:

Ze služby DOZP Na Pomezí došlo ke změně služby pouze u jednoho klienta, který využil nabídku chráněného bydlení. Tato služba byla pro tohoto klienta od prvopočátku nevhodná. Jeho soběstačnost odpovídala bydlení právě v typu chráněného bydlení.

Tabulka 5: DOZP ŠVESTKOVÁ

DOZP ŠVESTKOVÁ	Celkový počet klientů	DOZP	CHB	PSB	DP	Úmrtí
2011	12					
2013	12		1			
2014	12		2			
2016	12		1			
2019	12			2		

Zdroj: Vlastní průzkum

Komentář:

U této služby DOZP Švestková došlo k postupným změnám u čtyř klientů do sociální služby chráněného bydlení bez noční služby a u dvou klientů do podpory samostatného bydlení. Podpora klientů vedla ke zvýšení soběstačnosti a tím i k samostatnějšímu typu bydlení.

Tabulka 6: CHB ŠVETKOVÁ

CHB ŠVETKOVÁ	Celkový počet klientů	DOZP	CHB	PSB	DP	Úmrtí
2013	6					
2015	6				1	
2016	6	1				

Zdroje: Vlastní průzkum

Komentář:

V této službě chráněného bydlení došlo k změně typu služby u jednoho klienta na službu Domov pro osoby se zdravotním postižením z důvodu zdravotního stavu klienta. Další změna byla u jednoho klienta, který přešel do domácí péče a sociální službu dále nevyužívá.

Tabulka 7: CHB DOSTOJEVSKÉHO

CHB DOSTOJEVSKÉHO	Celkový počet klientů	DOZP	CHB	PSB	DP	Úmrtí
2009	8					
2013	8			4	1	
2014	8			4		
2015	8			2	1	
2016	8			1		

Zdroj: Vlastní průzkum

Komentář:

Do této sociální služby přecházeli z chráněného bydlení v Deštné. Tato služba chráněného bydlení je bez noční služby. I zde se díky podpoře soběstačnost klientů zvýšila a klienti se postupně stěhovali, do služby podpora samostatného bydlení. Celkem se jedná o jedenáct klientů. Dva klienti se stěhovali do domácí péče a sociální službu dále nevyužívají.

Tabulka 8: PSB LEPAŘOVÁ + PSB HOBZÍKOVÁ

PSB LEPAŘOVÁ PSB HOBZÍKOVÁ	Celkový počet klientů	Ukončení služby	Jiný poskytovatel	CHB
2009	3			
2011	4			
2013	10	1		
2014	10	1		
2015	10	1		
2016	10		1	1

Zdroj: Vlastní průzkum

Komentář:

Služba podpora samostatného bydlení zaznamenala několik změn. V průběhu let tři klienti ukončili poskytování sociální služby a žijí dnes v běžné společnosti, jeden klient změnil poskytovatele sociální služby z vlastního přání - přání rodiny bydlet blíže rodině. Jeden klient přešel do služby chráněného bydlení, kde se cítil bezpečněji a přál si to.

Tabulka 9: CHB DEŠTNÁ

CHB DEŠTNÁ	Celkový počet klientů	DOZP	CHB	DP	Jiný poskytovatel
2008	24				
2009	50				
2010	50	1		1	
2011	50	1			
2012	50	1		1	
2013	50		6		
2014	50		5		1
2015	50	2	1		
2016	50		1		

Zdroje: Vlastní průzkum

Komentář:

V této sociální službě chráněného bydlení došlo k největšímu počtu změn. Jeden klient se stěhoval z důvodu zdravotních do služby domov pro osoby se zdravotním postižením. Čtyři klienti změnu typu služby DOZP do služby CHB nezvládli a stěhovali se zpět do služby s větší mírou podpory. Služba CHB pro ně nebyla vhodná. Celkem třináct klientů se stěhovalo do služby chráněného bydlení bez noční služby. Dva klienti se stěhovali do domácí péče a jeden klient změnil poskytovatele sociální služby blíže k opatrovníkovi.

ZÁVĚR

Bakalářská práce je rozdělena do tří hlavních částí – teoretickou, empirickou a na část s přílohou.

Teoretická část práce je zaměřena na vysvětlení pojmů spojených s osobami s mentálním postižením, pojmem řádová sestra, transformace. Popisuje také zrod a bohatou historii sociální služby Marianum v Opavě.

Mým cílem v bakalářské práci bylo přiblížit sociální službu Marianum, pokusit se vystihnout v čem spočívala transformace této sociální služby, jestli byla transformace dostatečně připravena, a úspěšnost procesu změn, které přinesla. Mou snahou bylo získání reálného náhledu na transformaci z pohledů klientů, ale také i pracovníků sociální služby. Využila jsem metody sběru dat a rozhovorů, jak s klienty služby, tak i s pracovníky. Domnívám se, že jeden z ukazatelů úspěšné transformace, i když ne stoprocentně, je zvýšení soběstačnosti klientů dané služby a jejich přechod do sociální služby s menší mírou podpory a nejlépe samostatný život, či život v rodině. Porovnání poskytování sociální služby v období práce řádových sester a civilního vedení poskytuje pohled klienta, který žil v Marianu v obou případech. I samotný proces transformace a změn, které přinášel a které klienti na vlastní kůži prožili.

Při zpracování podkladů pro bakalářskou práci jsem měla možnost jednotlivé služby navštívit, potkat se a hovořit s klienty v těchto službách, které v důsledku transformace vznikly. Jelikož jsem do Marianu nastoupila před pilotním programem transformace a znám většinu klientů již z tohoto období, umím posoudit změnu. Pravdou je, že asi ve dvou službách mají pracovníci co dohánět. Neuchopili správně změny, které transformace přinesla, a bez větších úprav zůstali jen v rovině kvalitnějšího bydlení.

V rámci ostatních služeb je dle mého subjektivního pohledu situace jiná. Klienti jakoby rozkvetli, jsou více komunikativní, jejich pohled, postoj i jednání vypovídají, že jejich život se změnil k lepšímu. Vezmeme-li v úvahu, že někteří klienti žili v DOZP bez volného pohybu a dnes žijí takřka samostatně v PSB, setkáváme se ve městě, zastavíme se, popovídáme si jako staří známí, je to posun přímo kosmický. Změnu transformace přinesla i ve službách s větší mírou podpory. Klientům se sociální služba sestavuje dle

jejich individuálních potřeb s pomocí plánů podpory a individuálního plánu. Měřítkem je život vrstevníků, kteří sociální službu nevyužívají, je běžná podpora klienta v rozhodování o svém životě, plánuje si den, vybírá stravu, za službami chodí mimo svůj domov, pracovníci nebrání i negativním zkušenostem a prožitkům, vše v rámci možností samotného klienta. Domnívám se, že transformace Marianu byla nezbytná, ale informace pro pracovníky byly často zprostředkované, někdy nesrozumitelné a motivace pracovníků, proškolení ve změnách postupů práce byla nedostačující. Více školení se zaměřením na postupy práce, by transformaci pomohlo, nebyla by tolik alespoň v počátcích odkázaná na intuici. Také si myslím, že transformace měla být připravována opačně, než tomu bylo v Marianu. V Marianu se hledaly nové prostory pro bydlení a pak se vytypovávali klienti, kteří by tam mohli bydlet a tak se stalo, že v poslední otevřené službě bydlí společně klienti, kteří mají specifické potřeby. Opačný způsob, kdy se vytipují klienti, a těm se hledají odpovídající prostory, by byla výhodnější varianta pro klienty.

Cítím potřebu zmínit i práci řádových sester, byť se nevztahovala k samotné transformaci. Civilní pracovníci na základech, které svou pílí postavily sestry, mohli stavět. Ať se jedná o vzdělávání, tak i praktické dovednosti pro život. Vzpomenu-li si na počty osob s mentálním postižením v jednotlivých odděleních, byl to obrovský kus práce. I většina pracovníků doprovázející klienty v procesu náročných změn transformace zvládla kus dobré práce, nebránila se změnám v myšlení i postupech práce.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

KADLČÍKOVÁ, M., E. PETERKOVÁ a P. SOPÁK. *Marianum 1909-1919-1999*. 1. vyd. Opava: AVE Centrum Opava, 1999. ISBN 80-86268-00-4.

PÓRTNER, M. *Na osobu zaměřený přístup v práci s lidmi s mentálním postižením a s klienty vyžadujícími trvalou péči*. 1. vyd. – Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-582-0.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, I. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. 4. vyd. přeprac. - Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-889-0.

VÁGNEROVÁ, M., *et al.* *Psychologie Handicapu*. 2. dotisk 2. přepracovaného vydání. Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum 2004. ISBN 80-7184-929-4.

ZEZULKOVÁ, E., *Rozvoj komunikační kompetence žáků s lehkým mentálním postižením*. 2. aktualizované vyd. – Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7464-690-4.

Ostatní zdroje

100 let Marianum 1909 – 2009, 2009. Opava: Česká provincie Kongregace Dcer Božské Lásky.

Kronika ústavu „MARIANUM“ v Opavě od 1. 1.1945 – 31. 12. 1959

Seznam použitých internetových zdrojů

CHLOUPKOVÁ, S. *Publikováno v časopise Sociální práce 3/2011, výňatek [online]. © 2010, Domov v Podzámčí*. Dostupné z: <http://www.domov-podzamci.cz/rady-a-informace/podpora,-pomoc,-pece>

MPSV.cz: Sociální služby [cit. 2012/02.14]. Dostupné na <http://www.mpsv.cz/cs/>

OSN Praha: Osoby s postižením, [cit. 2012/02.16]. Dostupné na
<http://www.osn.cz/mezinarodni-pravo/>

https://ppropo.mpsv.cz/zakon_108_2006

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/tajemne-zeny-v-cernem.A010906_185058_ostr_zpravy_inc

SEZNAM ZKRATEK

DOZP – Domov pro osoby se zdravotním postižením

CHB – Chráněné bydlení

PSB – Podpora samostatného bydlení

PŘÍLOHA A

Pro názornost v tabulce uvádím kapacitu pokojů, které klienti před transformací využívali. Dnes po transformaci mají k dispozici klienti sociálních služeb pouze jednolůžkové a dvoulůžkové pokoje.

Kapacita ložnic v Marianum před transformací	
jednolůžkový pokoj	4x
dvoulůžkový pokoj	16x
třilůžkový pokoj	14x
čtyřlůžkový pokoj	9x
pětilůžkový pokoj	1x
šestilůžkový pokoj	1x
dvanáctilůžkový pokoj	1x
třináctilůžkový pokoj	1x
čtrnáctilůžkový pokoj	1x

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jana Hozová

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Transformace sociální služby s osobami s mentálním postižením
Marianum

Rok: 2019/2020

Počet stran textu: 60

Celkový počet stran příloh: 1

Počet titulů českých použitých zdrojů: 5

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: PhDr. Josef Novotný, CSc.